

Dette værk er downloadet fra **Danskerne's Historie Online**

Danskerne's Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskerne's Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

nord nytt

8

nordisk tidsskrift for folkelivsforskning

Andet indhold: debat om etnologens ideologi, mandligt og kvindeligt i finske gåder, museumsformidling.

nord nytt

nordisk tidsskrift for folkelivsforskning

nr. 8 nov. 1980

udgivet af NEFA-Norden

ISSN 0008-1345
Special-Trykkeriet Viborg a-s

Om institut for Eskimologi

Redigeret af Benedikte og Inger-Lise

De følgende artikler er en præsentation af Institut for eskimologi, Københavns Universitet. Her foregår en forskning – både linguistisk og etnologisk af alle eskimogrupper, dog i størst omfang af de grønlandske eskimoer. I små artikler præsenteres igangværende eller afsluttet forskning.

Stab: 1 professor, 2 lektorer, 1 adjunkt, 1 ekstern lektor, 1 forskerstipendiat, 2 undervisningsassisterter, 1 halvtids TAP, samt 1 studentermedhjælp. Her er tilmeldt 36 studerende.

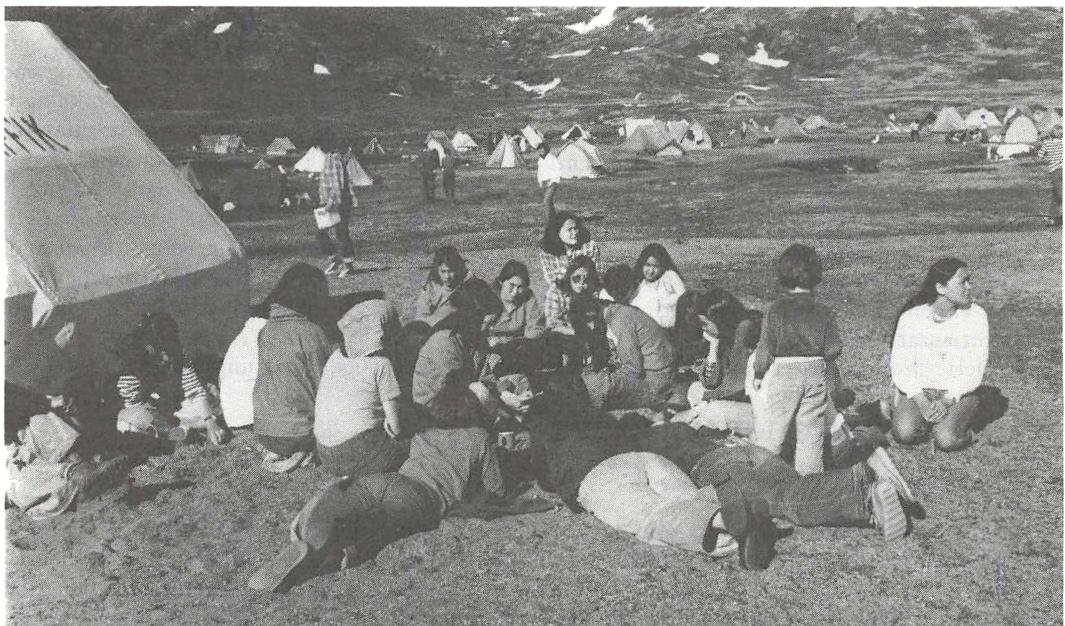
Om studieordningen: »*Eskimologi er et lingvistisk og etnologisk studium, der omfatter alle eskimogrupper. Målet med eskimologistudiet er at opnå praktisk færdighed i eskimoisk (vestgrønlandsk i nær forbindelse med en teoretisk forståelse af dets opbygning, samt at få kendskab til og teoretisk forståelse af eskimoernes traditionelle og nutidige kultur og samfundsforhold».*

Man vælger ved studiets start, om man vil følge den sproglige eller den etnologiske retning. Så følger man 1. dels undervisningen ved Institut for Lingvistik hhv. Institut for Antropologi. Undtaget er sprogundervisningen, der foregår hos os selv. Desuden »kører« der efter behov regionalt oversigtskurstus for begyndere.

Resten af undervisningen er beregnet for 2.dels studerende.

Vores ovennævnte »formålsparagraf« er meget rummelig, så for at give et lille indtryk af, hvad der foregår hos os, har vi valgt:

- 1) at give eksempler på undervisningstilbud i de sidste par år,
- 2) at bringe indlæg fra studerende, hvor de selv redegør for, hvad de laver,
- 3) nævne fællesaktiviteter,
- 4) give eksempler på lærernes »øvrige« arbejde, samt,
- 5) nævne publikationer fra instituttet.

Kvindegruppen holder møde. Aasivik 78 betød en styrkelse af kritikken af den grønlandske kvindes stilling i samfundet.

En samfundsvidenskabelig undersøgelse af minedriften ved Mamorilik i Grønland

af Jens Dahl

Fra 1975–77 var eskimologisk institut rammen for en undersøgelse af de sociale og erhvervsøkonomiske virkninger i forbindelse med etablering af minedrift ved Marmorilik, Umanaq kommune i Grønland. Projektet var finansieret af Ministeriet for Grønland. Bly- og zinkminen ved Marmorilik begyndte at producere malm i 1973. Eftersom det var den eneste aktive minevirksomhed i Grønland, forventedes den på mange måder at blive model for andre lignende aktiviteter i Grønland. Efter pres fra blandt andre det grønlandske landsråd, bevilgede Ministeriet for Grønland midler, til en analyse af de samfundsmaessige konsekvenser af minedriften for Grønland i almindelighed, og Umanaq kommune i særdeleshed. Projektets vigtigste arbejdsemner var i korthed følgende:

De økonomiske fordele og ulemper for det grønlandske samfund. Det viste sig hurtigt, at fordelene indskrænkede sig til personskatter og i lille omfang, afgifter. Der er så godt som ingen økonomiske ringvirkninger, når vi ser bort fra godt 30 grønlændere, som har arbejde i Marmorilik. De øvrige 200–300 arbejdere er skandinavere.

Fangst og fiskeri, der er Umanaq kommunens eneste produktive erhverv iøvrigt, kan med den nuværende økonomiske struktur ikke give beskæftigelse til hele befolkningen, hvorfor interessen for at arbejde ved minen har været meget stor. Mineselskabet vil imidlertid kun i begrænset omfang beskæftige grønlandske arbejdskraft, og som ved så mange andre kapitalistiske, ekstrakte mineralforetagender i den 3. og 4. Verden, kommer mineselskabets profitkrav i konflikt med lokalbefolkningens sociale og økonomiske interesser. I tilfældet Marmorilik har staten (den danske stat) alias Ministeriet for Grønland, fungeret som mineselskabet Greenex' (ejes af et canadisk multinationalt selskab, Cominco) forlængede arm, i de økologiske, økonomiske, beskæftigelsesmæssige og politiske konflikter, der har været med befolkningen.

Minoritetsgruppens kamp for deres rettigheder i det nordlige Canada – Yukon Territory og N.W.T.

af Inger-Lise Nielsen

Det er den foreløbige titel på min specialeopgave. Den skulle gerne tjene til eksempel på minoritetsgruppens kamp mod det storsamfund, de er domineret af.

Udgangspunktet er storsamfundets dominans.

Den vestlige verdens expansion har medført, at der er opstået minoritetsgrupper, der er uden reel magt og uden kontrol over de områder, de har beboet i umindelige tider. De dominerende storsamfunds vækstprogrammer er blevet ramt af mangel på råstoffer – især olie og mineraler, derfor er de begyndt at interessere sig for de eventuelle resourcer i de geografisk set marginale områder, som bebos og udnyttes af minoritetsgrupper (indfødte grupper).

Denne trussel om storstilet industriudvikling i de relativt uberoede områder har i høj grad været medvirkende til at de indfødte (minoritetsgrupperne) har organiseret sig og er begyndt at kæmpe for deres rettigheder.

I det nordlige Canada føres kampen gennem de indfødtes organisationer, der alle har fremsat landkrav over for føderalregeringen. Det er disse landkrav jeg vil redegøre for, eventuelt sammenligne samt redegøre for føderalregeringens holdning – forsøge at finde ud af, hvor langt eller i hvilken retning den vil gå m.h.t. at opfylde de indfødte gruppens (minoritetsgruppernes) legitime krav.

En restaureret tørvehytte foran museet i Ilulissat (Knud Rasmussens fødehjem).

Arbejdet med planlægningen af det projekt, der skal danne basis for etablering af et internationalt rapporteringssystem om forholdene blandt truede stammefolk.

Arbejdet med redigering af serien IWGIA Documents, samt IWGIA newsletters.

Jens Dahl: Migrationsstudier i forbindelse med beskæftigelse af grønlandske arbejdere ved mineraludnyttelsen i Grønland.

Finn Gad: Indsamling af materiale til fortsættelsen af »Grønlands historie» efter 1808. Perioden 1808–16 er under nærmere studium og manuskriptet til fortsættelsen er påbegyndt. Enkelte fangststatistikker er udarbejdet for perioden 1808–25 ved medhjælp.

Chr. Bertelsen: Medlem af oversættelsesudvalget vedrørende oversættelsen af Det Gamle Testamente til grønlandsk.

Fællesaktiviteter

Vi afholder jævnligt såkaldte »Institut–aftener», hvor lærere eller studerende kan tage forskellige aktuelle emner eller faglige oplevelser op til debat. Der kan nævnes eks. som lysbilledforedrag, filmforevisning, teater, musik, film Aussivik og diskussioner med grønlandske politikere.

Åbningen af Aasivik 78: "Samarbejde er styrke".

"A woman's in her nook with a hundred eyes in her head. — Sieve."

Masculine and feminine metaphors in Finnish riddle tradition

by Anne Gustafsson

I

A typical characteristic of Finnish riddles is the presentation of the object to be guessed as a living, active being. The riddle image is often a human being, that is, the object to be guessed is personified. One may say that in creating a riddle the point of departure is the answer and its undistorted depiction. Through various modifications which can be classified, one arrives at the riddle's semantic scheme, the linguistic realization of which is the riddle text itself.¹⁾

A riddle thus often depicts the object to be guessed as a man or a woman. Masculinity and femininity are fundamental categories in perceiving the world. All languages know different terms for relatives, but in languages with gender this is also clearly reflected in relation to objects. Finnish grammar does not know genders, but, as Bertil Malmberg has pointed out, this does not mean that the Fenno-Ugrian peoples are less aware of the difference between the sexes than other peoples.²⁾

My aim is to examine whether the masculine or feminine term in the riddle image is motivated from its referent in the riddle answer, and if so, what the foundation for the metaphor is. I will also discuss which objects Finnish riddles depict as masculine and which as feminine.

The metaphoric masculine and feminine terms may be general terms, proper nouns, terms depicting profession or terms depicting kinship. Here I will examine general masculine and feminine terms, such as "man" and "woman".³⁾

In most cases where a man or a woman is included in the riddle image, the term is the topic of the riddle image.⁴⁾

II

The relationship between the riddle image and the answer has been central in the research of riddles in recent years. From problems of genre-analysis researchers have moved to the study of the laws governing riddle creation, and the analysis of the riddle image and answer, which many folklorists have tried to approach by applying the terminology and concepts of logic, semantics and semiotics.

Annikki Kaivola-Bregenhøj compares the relationship between the riddle image and answer to the linguistic sign defined by Ferdinand de Saussure, which contains two sides, content and expression. In the linguistic sign the relationship between content and expression is arbitrary. This does not, however, mean that expression depends on the choice made by whoever happens to be speaking, it simply stresses that expression is unmotivated in relation to content, to which it has no natural relationship. If the riddle is compared to the linguistic sign, it follows that the relationship between riddle image and answer is interpreted as unmotivated. Normally, however, this is not the case. When a successful riddle is created, the relationship between image and answer is carefully controlled by the semantic rules of the genre. The inventor of a riddle must be able to convince his audience that – and if necessary show how – the image and the answer belong together: The relationship between image and answer is then still iconic, motivated. But when the riddle becomes part of the repertoire repeated by the community the iconic relationship between image and answer may gradually turn into an arbitrary relationship, i.e. the answer is no longer deduced from the riddle image, is known.⁵⁾

One of the essential laws of making acceptable riddles is the utilizing of linguistic classifications and finding common points in presumably distinct classes.⁶⁾ This connection of common points is the element Elli Köngäs Maranda calls the "common function" of the terms compared.⁷⁾

III

In a riddling situation there are always two parties. Riddles are one of the few genres which require two active performers. The function of riddles has often been noted to be associated with preparation for marriage, either courting or the marriage ceremony itself. Elli Köngäs Maranda regards riddles as a specialized language, in which a group speaks of its most basic social action, the union of a man and a woman. On the level of social action riddling is founded upon this reciprocity. Maranda claims that the reciprocity in performing riddles corresponds to a continuous reconciliation of opposites on the less tangible, but equally fundamental cognitive level.⁸⁾

Annikki Kaivola-Bregenhøj has examined the manifestation of crystallization in the riddle genre, what kinds of syntactic-stylistic and semantic expression models the riddle genre knows.⁹⁾ She also tries to derive rules for the guessing strategy from her analysis. Following them the experienced answerer can arrive at the answer to a given riddle.¹⁰⁾ From her material, Kaivola-Bregenhøj arrives at the conclusion that if the topic has the properties of human and masculine the object to be guessed belongs to the farmer's milieu, if it is human and – masculine it belongs to the farmer's wife's milieu.¹¹⁾ Her analysis is based on the applications of one riddle formula

and does not provide grounds for an unequivocal scheme for riddle sessions. However, it does shed light on the regularities involved in the relationship between riddle image and answer which the respondent apparently knows, and which he can use to his advantage in pondering on the solution to a riddle.¹²⁾

When examining productive riddle images, i.e. that the same riddle image or metaphor can signify several answers, Elli Könöös Maranda gives these examples from Finnish tradition: "an old woman sits in the corner" and "a man goes to the forest". These metaphors are opposites in regard to sex. There is, however, also another important opposition in them. This is the opposition of age, the riddles define the woman as old and thus as the least mobile human being, whereas the man is defined as mobile rather than old. As Maranda says: "*The complementarity of these two metaphors corresponds with the sexual division of labor in which outdoor activities (farming, lumbering, hunting, fishing) are men's tasks and indoor activities (household work, cattle care) are women's tasks.*"¹³⁾

Maranda deals with, for example, the riddle: "An old woman in the corner with a hundred teeth in her mouth", which has as answer a broom, a card and a hackle. She sees all the answers as belonging to the "old woman"-metaphor. This image, according to Maranda, refers to domestic cultural objects at rest. If the objects are in motion, the movement takes place in the house.¹⁴⁾ As to the riddles beginning with the cliché "a man goes to the forest" Maranda states: "*As opposed to the 'tame' domestic objects symbolized by the stable old woman metaphor, the signata of this image are weapons in action, or at least in motion - -*".¹⁵⁾ Femininity is seen as inactive and being at rest, while masculinity is connected with motion and activity.

IV

In riddles in which the object to be guessed is depicted with a general masculine term, the relationship between the term and the object is clearly motivated in about two thirds of the cases. In these cases the object is normally a men's tool, is connected with men's daily work (see below riddles 1, 2, 2)¹⁶⁾ or is a phallic symbol (4, 5). Things connected with the woods, hunting and forestry are readily seen as masculine (6, 7, 8). In the traditional society men have been much more unattached than women. Merely prominent size may also motivate the masculine term in some riddles. Fred Karlsson has pointed out that positive connotations are often connected with large size and that to achieve such connotations masculine words are likely to be used.¹⁷⁾

Feminine terms are also motivated in most cases. Either the object to be guessed is a women's tool or is connected with women's work (9, 10), or the shape of the answer object motivates its metaphoric depiction as a woman (11, 12, 13). There are, as a matter of fact, numerous references to ovens and churbs as feminine symbols in literature concerning folk tradition.

1. *An old man, two teeth, eats in summer, rests in winter. – Plough.*
2. *A black man rose from the sea, shook his fur coat, snapped his strings. – Seine.*
3. *The old man sits in the corner, a hundred wounds in his head. – Chopping block.*
4. *A man stands in the field with one eye in his head. – Iron bar.*
5. *A black man with stub nose, put to guard the mountain, made shepherd of the money chest. – Key.*
6. *A short man with a pug nose, wearing a linen shirt. – Partridge.*
7. *A black man behind a hill swallows needles, bolts down shoemakers needles – Wood grouse.*
8. *A little man in the forest with a rainhat on his shoulders. – Mushroom.*

9. *A woman on the cottage floor eats wool, devours the flax and gives it back in long strands. – Spinning wheel.*
10. *The old woman sits on a bench, snot dripping from her beak. – Doughpan.*
11. *An old woman in a nook with red berries in her lap. – Oven and coals.*
12. *A maiden sits in the corner, two cattails on her head, water drips from both. – Still.*
13. *An old woman stands in the corner with a pole in her heart. – Churn.*

V

Fred Karlsson has written about the neutralization of the opposition masculine/feminine in favor of the masculine. According to Karlsson, sex roles and men's traditional dominance are reflected in the structure of language in at least two ways. On the one hand, the masculine sex is the unmarked fundamental category, and on the other hand, the outer world is often portioned into words from the male point of view. The semantic neutralization manifests itself for instance in the many cases where inherently masculine words are used not only for masculine beings but also for feminine beings.¹⁸⁾ My material suggests that the masculine category is treated as basic also in riddles. This can be seen in riddles where riddlers have wanted to depict groups of similar objects. Masculine words are usually used for groups instead of feminine words. The case strongly resembles the semantic neutralization in favor of the masculine in other languages, such as the Italian 'i fratelli'. 'siblings' (actually 'brothers') and the Spanish 'los padres', 'parents' (actually 'fathers'). The masculine is thus considered naturally basic.

VI

When the masculine or feminine term in the riddle image is motivated from the answer, we can also say that the riddle depicts objects as masculine or feminine. Men's tools are depicted as masculine and women's tools as feminine. There are of course exceptions, and the same object may be depicted as masculine in one riddle and feminine in another. Then again, an object may be feminine when static and masculine when mobile. Some objects are clearly more strongly tied to one sex than to the other. A net and an axe are always masculine and a churn and a broom always feminine. Generally long and big objects are masculine and hollow objects, e.g. different kinds of containers, are feminine. It seems that masculine terms are not only used in connection with objects large in size, but also highly valued things. Things in one or another way fertile or that can be said to 'give birth' are feminine. It may be noted that word choice is based primarily on the meaning of the word, though the word may also be selected for its phonetical suitability.

VII

In Finnish riddle images there are many universally familiar features, although a man and a woman as the metaphor for the answer object is more common in Finnish riddle tradition than for instance in the Anglo-Saxon tradition. Comparative riddle research, however, has more far-reaching aims than comparing a group of riddles to another, although the masculine and feminine images may bring forth information on the concepts of masculinity and femininity in different cultures. As Dan Ben-Amos puts it briefly, but very much to the point: "*Comparative riddle research, hence, reveals not only similarities and differences between texts, but uncovers systems of perception and conceptualization of natural, cultural and social reality.*"¹⁹⁾

oplagte legitime mål i en faghistorisk forskning. En sådan må ikke udlades, forsømmes eller etiketteres som ”lömsk udelade tasksparker”. At fundere over sin egen faglige historie som også er arven fra fortiden er et imperativ, der imidlertid når det sker i marxistisk/kritisk videnskabelig ånd ofte falder mange for brystet. ”Det er lettere at kritisere end at lave noget konstruktivt selv” hedder det ofte ud fra en holdning, der så decideret ikke anser kritik for væsentligt, og derfor udelukker, at kritikken kan være konstruktiv. Kritikken er i sit væsen positiv *og* negativ. ”At lave noget konstruktivt selv” behøver tilsvarende ikke altid at være så særlig konstruktivt.

Man al berettigelse skal ikke frakendes dette synspunkt. Eller for at citere en vigtig formulering fra det vesttyske forår i etnologien: Detmold mødet i 1969:

.....die Schläge geburen dem Esel... Kritik des Kanons ist nur ein Zugang (p. 74)

Skandinaviske etnologer er imidlertid langt fra en blot tilnærmedesvis udførlig kritik af kulturvidenskabens evindelige omkvæd (på tysk Kanon=omkvæd). Arnstbergs undren over for vi ikke gransker professorernes videnskabelige gerning er derfor helt berettiget. NORD NYTT 4 handlede bare om etnologi og folkloristik siden '68 og i den periode var nyorienteringen mod amerikansk nypositivismus (exchange-rolleteori og økonomisk formalisme) markant. Jeg er ikke sikker på, at denne udvikling var slæt så kraftigt igen nem, hvis den nye generation havde gjort sig seriøse bestræbelser eller grundige overvejel ser for deres nyorientering. I BDR kan jeg oplyse Arnstberg om, at det netop var hans generation, der gav sig i kast med at granske professorernes arbejde. Og det kom der helt klart en anden nyorientering ud af. En etnologi, der i sit farvel til folkelivet—og den traditionelle folkelivsforskning sammenstillede fortidens erfaringer med fremtidens perspektiver i en række velfunderede teoretiske konceptioner for det kulturvidenskabelige genstandsområde.

Det besvær undgik man i Norden i alt fald i første runde. Man var nu taget på feltar bejde! Sad i køkkenkrogen hos folk i glesbygden, badede bastu i Båtskärnäs. Nogle drømte også om at blive 'rigtige' forfattere, og en og anden skærpede sansen for ugiftige svampe.

3.

De utilstrækkelige reflektioner for en nyorientering lod imidlertid også en del private fordomme blive tilbage. Generationens socialisation gennem koldkrigs æra, kommunistforskrækelsens år, den borgerlige individualitets indpodning i skole, hjem og vækst samfund var baggrunden for troen på at kunne befri sig for de kulturelle infektioner. At kulturhistorien rent faktisk havde truffet nogle valg for generationen på forhånd, og at disse enten reproduceredes eller bekæmpedes udfældedes aldrig som erfaring for generationen.

Skrækken og ubehaget sidder tilbage den dag i dag,—selvom den bliver stadig sværere at begrunde. At Arnstberg stemmer kommunistisk er hans private hævnaat over for kapitalens partier, hvis tåbelighed forhindrer ham i at stemme på dem. Det pseudoprogressive standpunkt tövede jeg ikke med at understrege i romananalysen. Her gjorde jeg det i forhold til den totale mangel på solidarisk moral, der lå i beskrivelsen af et fagligt seminar, samt et par andre situationer, hvor det kritiske alternativ dukkede op. Med Arnstbergs supplerende bemærkninger i hans gensvar kan der tilføjes endnu en brik til mosaikken omkring 'den nye forskers' politiske abstinens: den bygger på indsocialiserede mangler på evne til kollektiv forening og kritik.

Alt det er det, Arnstbergs del III omhandler. Blot får han denne gang lejlighed til at konkretisere sit ubehag over for andet end romanfigurer, han griber ud af den blå luft.

I rap følger de klassiske momenter i borgerskabets kommunistforskrækkelse: diktaturerne i overgangsstaterne, forsnævringen af livsudfoldelsen, trosbekendelsen, den jesuittiske sekterisme. Kronen på værket markeres med skepsissen over for marxistisk kulturvidenskab overhodet! Det er en kompromitterende pointe, at Arnstberg hermed dokumenterer en så grel underinformation om de kritiske kulturvidenskabelige landvindinger i hele Europa netop siden '68. NORD NYTT 4 indeholder en glimrende litteraturhenvisning bl.a. om etnologien i Vesttyskland. Den nye franske etnologi centreret omkring Annales-skolen med navne som Aries, Foucault, Scherer, Bourdieu, Lefebvre skal også nævnes.

4

Men der synes åbenbart at herske en så kraftig begrænsning og fantasyløshed, at verden skal være lavet om, før man tror på, at det kan lade sig gøre! I hvert fald vil jeg til slut fremdrage mangel på logik og ræsonnement i gensvaret. F. eks. mener Arnstberg, at denne diskussion sikkert er hurtigere glemt end både Zigenarens væg, Förortsliv eller Fångstmän. Det er langt fra usandsynligt. Men det behøver ikke at skyldes den forsimplede kausalforklaring, Arnstberg lægger frem. Snarere tror jeg, at kritiske diskussioner lider skibbrud i nogle helt andre strukturer. Til en forståelse hvad der lever videre i et borgerligt uddannelsessystem, kan jeg anbefale den franske etnolog Pierre Bourdieus til tysk oversatte "Kulturelle Reproduktion".

Arnstbergs autoritære godtagelse og velmente udlægning af Burkes "A Grammar of Motives" fra 1945 er mystificerende, ukorrekt anvendt og illustrerer dermed endnu trangen til simple årsagsforklaringer. *Stockholmskolen er idealistisk*. Den udgår, som han også selv siger, fra vurderinger og erfaringer inde i hodet på agenten, netop ikke fra handlingen eller den skabende proces. Handlingen er blot mediet, hvorigennem vurderingerne meneres at kunne aflæses. Bodil Grue-Sørensens analyse af *Daun* er logisk korrekt, og filosofisk gyldig. Med denne kritik er i sin grundighed og videnskabelige skarpsindighed næppe synderlig flatterende i forhold til den common-sense-tænkning, der udgør Stockholmskolens pseudovidenskabelige basis.

Sikkert er det, at Stockholmskolen (en betegnelse, der iøvrigt udelukker, at der faktisk også findes ret så brave folk der) vil gøre sit til at kommunikere sin selvfors্তåelse om sin handlingsbetonede og realistiske fremfærd. Det er også common-sense, lommefornuft for gud og hvermand. –Stadigvæk hverken for kritikere eller marxister. For dem er common-sense usund borgerlig fornuft og dermed ikke videre perspektivrig. Eller, som Rudolf Schenda fra Tübingen udtrykte det dengang i '68: skyklapperne gives navn af vindvinkler.

Slutord af Karl-Olov Arnstberg

"Se så jag dansar" ropar BKH till publiken och viftar med armar och ben. Jag kan bara konstatera att han trillat omkull. Helst skulle jag vilja lägga ner mina vapen och skona honom, men reglerna är inte sådana i en vetenskaplig polemik.

Naturligvis är inte BKHs socialpsykologiska analys av min roman någon etnologisk forskning. Men det är inte det frågan gäller och därfor är det oriktig att hävda att jag använder något avväpningstrick. Frågan gäller om han utsäger något väsentligt om "stockholmskolan" med sin granskning av min roman *Betraktaren*. I mitt svar förklarar jag varför han inte gör det och har ingen anledning att ändra på den slutssatsen. När det gäller marxismens framtida betydelse inom

etnologin har jag inta ställt mig avvisande. Och det är där som avväpningsfrågan kunde haft sin relevans.

För att ingen skall förvillas av BKHs debatteknik skall jag återge ett urval av de obestyrkta och ostyrkbara påståendena. Envar som vill kan själv återfinna dem i hans text ovan.

»*Arnstberg vill avproblematisera en total och på alla sätt problematisk verklighet*» (längst ner s. 1)

»*Att inte vara öppen men stängd och blockerad kännetecknar Arnstberg. Detta gäller också "den nye etnologi"*» (överst s. 2).

»*Vi (BKH och kollegor) kan inte hålla till godt med halva svar, otillräckliga förklaringar och motsägelsesfyllda modeller och kan därför inte näja oss med Arnstbergs eller andras kommentarer*» (mitten s. 2. K-OA: jämför med BKHs hävdande att såväl jag som "stockholmskolan" är stängd och blockerad).

»*Den nya generationen (efter -68) har inte gjort sig "seriøse bestræbelser eller grundige overvejelser for deres nyorientering"* (nedra halvan s. 4).

»*Att jag röstar kommunistisk är en privat bämdeakt mot kapitalismen*» (övre halvan s. 5)

»*Kulturbistoreni bar redan på förhand träffat några val för den forskergeneration jag tillhör*» (övre halvan s. 5).

»*Kritiska diskussioner lider ofta skeppsbrott*», säger BKH, men förklarar inte varför utan nöjer sig med att hänvisa till den franske etnologen Pierre Bourdieus till tyska översatta "Kulturelle Reproduktion" (nedra halvan s. 5)

»*Arnstbergs autoritära accepterande och välmenta utläggning av Burkes "A Grammar of Motives" från 1945 är mystifierande och okorrekt använd*»

»*Bodil Grue-Sørensens analyse av Daun är logisk korrekt och filosofisk giltig och i sin grundlighet och vetenskapliga skärpsinnighet "næppe synderlig flatterende" för det sunt-förnuft-tänkande, som utgör "stockholmskolan's" pseudovetenskapliga basis*» (s. 6).

»*För kritiker och marxister är sunt förnuft osunt borgerligt förnuft*» (s.6)

Grundregeln i ett vetenskapligt meningsutbyte bör vara att argumenten är väl underbyggda och träffar rätt. Om debattanterna i stället för att sikta och därefter skjuta istället blundar och smäller av sina skott rakt upp i luften åstadkomms ju naturligtvis en massa buller, men säkert är det inte att motståndaren blir skrämd. Det finns också en beklaglig biverkan, striden blir egendomlig och tråkig för publiken att följa. Debatten är från min sida avslutad.

Marxistisk eller liberal etnologi?

af Åke Daun

Jag har läst Bjarne Kildegaard Hansens artikel i Nord–Nytt 4/79 »1968 – Diskussionerna blusser op, kritiken tager form» och det är denna som jag vill ta till utgångspunkt för mitt bidrag till den här debatten. Om jag bortser från den kritiska tonen i Bjarne Kildegaards uppsats skulle jag i stort sett kunna acceptera hans historiebeskrivning. Innan jag går in på att något kommentera och korrigera detaljerna i texten vill jag gärna klargöra det som är allra viktigast med hänsyn till temaet.

Jag och mina kolleger som började läsa etnologi i början av 60–talet var nästan alla borgarborn och hade också själva en borgerlig samhällssyn. De år vi utformade vår hållning till etnologi och vetenskapligt arbete ligger före den historiska tidspunkten maj 1968. Själv mot tog jag en del socialdemokratiska impulser med början 1960, då jag engagerades som konstkritiker till den socialdemokratiska tidningen Folket. Under inflytande av studentrörelsen i slutet av 60–talet medförde det att jag senare kommit att arbeta för socialdemokratin.

Låt mig så säga det kanske allra mest fundamentala i sammanhanget. Jag sympatiserar i allmänhet med klassanalyser, dvs. jag har sällan några invändningar mot sådana beskrivningar och

förföljelser av samhällets tillstånd och förlopp. Däremot har jag en liberal inställning till forskning, så tillvida att jag finner andra slags genrer minst lika interessanta och värdefulla. Det beror i sin tur på att jag inte vill se marxistisk forskning som steg på vägen mot en revolutionär omvandling av samhället. Jag anser att kommunismens ideer i deras praktiska tillämpning i socialistiska länder leder till andra slags fasor än kapitalismen.

För att uttrycka mig annorlunda: som socialdemokrat är jag motståndare till alla slags komunistiska läror, men som forskare finner jag marxistiska samhällsanalyser vara relevanta och klargörande.

60-talets policy

Jag skall nu litet mera detaljerat kommentera Bjarne Kildegaards historieskrivning, som jag på det hela taget funnit beundransvärt elegant, både som karakteristik av väsentliga drag och som kritisk granskning. Jag kan helt visst se mig själv som i en skrattspegel.

Vår mycket bestämda policy i Stockholm under 60-talet var att göra upp med vad som vi betraktade som »knätforsforskning», kuriosastudier av den gamla allmogekulturen. Vi reagerade mot andan av hembygdsrörelsens kärlek till bondekulturens ålderdomligheter. Folklivsforskning betraktades också allmänt inom andra vetenskaper som ett löjligt ämne, både apart och ovetenskapligt.

Gentemot denna förlöjligande attityd ansåg vi — liksom på motsvarande sätt inom den allmänna och jämförande etnografin — att det fanns en potential, en outnyttjad kraft, i det etnologisk – antropologiska perspektivet. Det fanns ingen annan vetenskap som dokumenterade vanliga människors liv. Historievetenskapen befattade sig sällan med de lägre klassernas liv och då så skedde var det inte på den empiriska konkretionsnivå som vi menade hade ett särskilt värde. Sociologer på den här tiden arbetade uteslutande statistiskt och verkligheten återgavs endast i tabellform. Etnograferna å sin sida sysselsatte sig endast med tekniskt primitiva samhällen.

Vi kände en fantastisk glädje i att se all denna oplöjda mark och vilka möjligheter etnologin rymde att kunna bli en allmänt uppskattad och accepterad vetenskap. Vi upplevde ett slags intellektuellt rus vid tanken på att vi skulle kunna tillintetgöra det leende förakt som folklivsforskare ofte mötte.

Den stora chansen låg i att studera industrisamhället och nutiden och de skiftande miljöer och skilda samhällsformer som denna rymde. Men detta skulle vi göra med klara teoretiska ambitioner: vi skulle visa samhällens och kulturers inre konsistens och hur människors beteenden och skilda kulturytringar var rotade i historiskt givna villkor. Genom kontextanalyser skulle vi göra människors liv begripliga. Bjarne Kildegaard har klart uppfattat denna hållning. Han skriver: »Alt er spændende og interessant: kolonihaver, savværksarbejdere, fiskersamfund, storby. Alt hvad etnologer ikke tidligere havde undersøgt, lå nu åbent og frit for.»

Jag håller med honom om att det nog var i en anda av naivitet som vi trodde oss kunna möta de främmande miljöerna mer eller mindre utan fördamar, om vi nu trodde detta. Ändå tycker jag att vårt tillvägagångssätt visade en viss styrka då min bok »Upp till kamp i Båtskärsnäs» uppfattades som skriven utifrån den radikala arbetarrörelsens förutsättningar, trots att jag personligen hade en mycket reserverad hållning till komunisterna. Socialdemokratin var till en början inte odelat pigg på att acceptera boken.

Förklaringen till den positiva responsen var det kulturrelativistiska perspektivet: syftet var ju att utgå från människors egna förutsättningar och utifrån dessa göra deras handlingar och idéer begripliga. En motsvarande analys av en konservativ rörelse (som jag en gång i tiden också planerade att göra) skulle ha framställt denna i det positiva ljus som den *empatiska* analysen gärna ger.

Oavsett hur opartisk forskaren *de facto* kan vara, på grund av sina personliga värderingar, är det klart att den här vetenskapliga hållningen överensstämmer med ett borgerligt vetenskapsideal. Enligt detta skall vetenskapsmannen så långt möjligt eftersträva att spela rollen av utomstående opartisk skildrare och uttolkare av verkligheten. Argumentet härför är att ingen annan yrkeskategori

anser sig ha skäl att göra en sådan hållning till bas för sin identitet samt dessutom att samhället är betjänt av att det existerar en sådan yrkeskategori. Jag ansluter mig till detta borgerliga vetenskapsideal och hävdar att både det vetenskapliga tillvägagångssättet och det vetenskapliga objektivitetsidelet ger yrkesforskaren särskilda förutsättningar att förverkliga det här idealet. Att resultaten ändå är bristfälliga är alldeles klart och förståeligt.

80-talets policy

Den forskning som jag själv under senare år kommit att bedriva och initiera är en fortsättning på det jag påbörjade 1966 i Båtskärnäs. En skillnad är att vi numera har närmare kontakter med politiker och med tjänstemän sysselsatta med samhällsproblem, i synnerhet inom den reformistiska arbetarrörelsen. Det betyder för egen del att jag mindre än förr utgår från en etnografisk nyfikenhet inför verklighetens mångfald.

Vad jag i stället startar från är de politiska problem som definieras av männskor både på fältet och bland beslutsfattare. Som exempel på sådana frågor kan jag nämna bostadssegregation och konflikter mellan olika kategorier invånare i bostadsområden, bl.a. beträffande utländska invandrare och ungdomar. Andra problem gäller vandalisering och förstörelse i bostadsområden, förutsättningar för förenings- och organisationsliv i nya bostadsområden, frågan om omvandling av hyreslägheter till bostadsrättslägheter och de sociala konsekvenserna av detta, kvaliteten av det sociala livet som utvecklas i de nya gruppbyggda småhusområdena.

Ytterligare frågor är t.ex. förutsättningarna för kvinnor att göra sig hörla på verkstadsgolvet och relationer mellan svenska och invandrare inom industrin. Dessa är samtliga teman i forskningsprojekt som jag själv och mina kolleger bedrivit och bedriver. Ytterligare ett projekt som jag just startat tillsammans med en psykiater handlar om att utröna samband mellan männskors livsform och de symptom på psykiska belastningar som de uppvisar, i trötthet, nervositet, sömnbesvär o. dyl.

För att kunna leverera ett kunskapsunderlag till politiker och praktiker sysselsatta med samhällsproblem skulle vi inte vara betjänta av att genomföra marxistiska makroanalyser av hur dessa brister i samhället är fotade i kapitalismen — även om detta i en viss mening faktiskt kan sägas vara fallet. Det är dock stor efterfrågan på kunskap om männskors konkreta liv och sammanhang på en nivå som är ”politiskt manipulerbar”. Det är visserligen inte ur vägen att klargöra samband mellan mikro och makro. Jag menar själv att det är ändamålsenligt att i ökad utsträckning göra detta. Men den stora kunskapsluckan för dem som i beslutande ställning eller på fältet försöker förbättra männskors villkor är ändå kunskapen om variationen i livsformer, föreställningsvärldar, värdesystem och resurser. Många av dessa beslutsfattare drivs av en oro och rädsla för samhällsproblems farlighet. Dessa kan leda till politiska, sociala och ekonomiska situationer som är förödande för samhället och också för dem själva.

I de här sammanhangen har vi märkt att det etnologiska angreppssättet ansetts kunna ge unika och värdefulla tillskott. Det gäller främst den empiriska konkretionen, den kvalitativa analysen och den kontextuella belysningen.

Om morgondagens etnologi rent allmänt menar jag att vi skall utnyttja de skilda förutsättningar att förstå verkligheten som vår vetenskap rymmer. Stora utvecklingsmöjligheter finns inom de områden som har direkt med politiska frågor att göra och där alltså våra kunskaper kan användas som beslutsunderlag. Det gäller t.ex. kulturpolitik i bred mening, socialpolitik, bebyggelse- och boendefrågor, konsumtionsfrågor, arbetslivets villkor, frågor rörande lokalpolitik och organisationsliv.

Andra möjligheter finns inom skolan och den fria bildningsverksamheten, där breddad och fördjupad förståelse för livsformer och kulturytringar kan bli ett ännu viktigare tema än det är idag. Det är inom det här området som den friare akademiska forskningen har sina flesta avnämne, liksom naturligtvis även inom universiteten själva.

Svenskt samhälle och den kulturella mångfalden i Sverige bör som jag ser det utforskas utifrån olika infallsvinklar och med användande av skilda teoretiska perspektiv.

Indlæg holdt ved seminar 12.5.1980 i Göteborg.

Ideologiens tvangstrøye. Eller: Skremselsbilledet av den borgerliggjorte forsker

af Ronald Grambo

Nr. 4 (1979) av Nord Nytt inneholder flere bidrag som demonstrerer et veritabelt angstbiter i forhold til etnologens og folkloristens rolle i det moderne samfunn. Særlig er Bjarne Kildegaard Hansen ytterst bekymret for sitt rollemønster. Her opereres det med termen »mellomlag» som er minst like diffust som det gamle »middelklassen». Hvis en skal forstå forfatteren rett, opplever forskeren dyptgående frustrasjoner i erkjennelsen av å tilhøre mellomlaget. En makter ikke å løsripe seg fra mellomlagets ideologiske ballast og se realitetene som de egentlig er. På s. 55-56 snakkes det kryptisk om »erfaringer i mellomlagsbevisstheten». Forfatteren postulerer her at det forekommer en slags kollektiv bevissthet i de individer som presumptivt skulle tilhøre det såkaldte mellomlaget. Dette er visst verre enn Oidipuskomplekset som red en hel generasjon av psykoanalytikere som en mare.

Forfatteren hevder også at mellomlagsbevisstheten har en slags tendens til å almengjøre seg. Erfaringene oppfattes ikke som spesifikt tilhørende en bestemt klasse, men som almenmennesklige. (s. 56). En kan umiddelbart sympatisere med trangen til å foreta en slags ideologisk husrengjøring, men spørsmålet er om ikke debatten løper ut i ubeviste postulater og klisjémessig tenkning.

Øyensynlig ønsker en å nå frem til en forståelse av virkeligheten. På forsiden av Nord Nytt nr. 4 konfronteres vi med Marx. Det billede er nok ikke tilfeldig valgt av redaksjonen! Den dialektiske metodikk slik den fremtrer i marxismens læresetninger, opplever en renessanse blant samfunnsforskere av ulike kategorier.

Kan hende er det drømnen om et altomfavnende vitenskapelig paradigma som hilder forskerne og dette mener de å kunne finne i marxismen.

Spørsmålet som nager en, er bare hvorvidt marxismen i dag er et adekvat fundament til å dechiffrere den sosiale virkelighet.

En kan spørre med både Pontius Pilatus og Francis Bacon: Hva er sannhet?

Og her er vi ved sakens kjerne. Enhver vitenskapelig disiplin råder over ulike metoder som igjen representerer ulike analytiske nivåer. Jeg har skrevet det tidligere og jeg gjentar det nå: Den vitenskapelige sannhet er avhengig av det metodiske apparatet 1).

Det finnes ikke noen almengyldig sannhet i vitenskapens verden. Et eventyr eller en eventyrtype kan f.eks. analyseres fra ulike synspunkter. En kan se på eventyr som kommunikasjoner, og en må da naturligvis anvende de termer og begreper en kjener fra kommunikasjonslæren 2). De resultater en kommer frem til ved slike analytiske operasjoner, har kun en begrenset verdi, fordi de utelukkende relaterer seg til kommunikasjonsnivået. Videre kan en bruke strukturalistiske metoder som å finne frem til binære opposisjoner, mediatorer, hierarkiske mønstre i rollefordelingen etc. 3). De resultater en kommer frem til på den måten, har også begrenset verdi, fordi de bare relaterer seg til de kognitive aspektene i materialet. Eventyr kan også undersøkes ut fra synsvinkel-en at de inneholder en mengde forestillinger av arkaisk karakter som f.eks. kosmogoniske forestillinger 4). Informantproblematikken er kommet i søkelyset i den senere tid. En kan undersøke hvem som var bærere av tradisjonen. Men da må en foreta et møysommelig detektivarbeid og undersøke gamle kirkebøker, skjøter, militære ruller, strafferegistre, kontrakter osv. . Gode eksempler på dette er Bjarne Hodnes 5) og Ørnulf Hodnes 6) avhandlinger. Nær beslektet med informantproblematikken er performatikken og dens spørsmål 7).

Nyt og noter

Nordisk folkemusik på grammofonplader

Der er i de seneste år kommet ret meget folkemusik på grammofonplader (sv.: skivor), særlig i Sverige og Finland. Det er en udgivelsesvækst, som bl.a. skyldes en øget interesse i brede kredse for ens egne "rødder", hvad enten det gælder i et "hembygds"-perspektiv eller i et socialt perspektiv – fx. arbejdssange – i en bevidstgørelsessammenhæng.

Udbuddet af grammofonplader forekommer sandsynligvis de fleste kaotisk, fordi antallet af grammofonplader er så stort kombineret med, at der ikke udkommer fortægnelser over de enkelte landes nye grammofonplader ligesom bogfortægnelserne m.v. for bøgernes vedkommende.

Det vil derfor være oplagt, om NEFA Nordens dokumentationsudvalg (se Nord Nytt nr. 7) kunne udgive en fortægnelse over nordisk folkemusik på grammofonplade (en discografi) i sin række af temapublikationer.

Redaktøren af denne fortægnelse behøver ikke at være medlem af udvalget, men kan redigere den under tilsyn (det skal ikke være restriktivt) af en person, som udvalget har godkendt.

Redaktøren bør udarbejde et oplæg på 1-2 sider til udvalget, hvori der redegøres mere detaljeret og præcist for fortægnelsens målsætning, end det er gjort her. Det gælder bl.a., hvilken musik/sang der skal registreres – fx. hvad der lægges i begrebet folkemusik, hvis det ikke søges erstattet af en anden term.

Problemet ligger vel især i, om den nutidige politiske visesang skal med, fordi mange opfatter flere af de ældre folkeviser som politiske i en datidig sammenhæng, og fordi de anvender ældre politiske folkeviser i en nutidig sammenhæng ud fra et synspunkt om, at de grundlæggende modsætninger stadig er de samme.

Adel Gjostein Blom: Folkeviser i arbeidslivet. En analyse av visenes funksjon, 1977, kan i denne forbindelse være til hjælp, fordi forfatteren diskuterer begrebet folkevise i bogen. Den bør dog læses sammen med en anmeldelse i Folk og Kultur, 1979, s. 159 f.

Det vil være rimeligt, om grammofonpladernes folkemusik forsøges sat ind i en etnologisk/folkloristisk sammenhæng gennem annotationer og indledninger til de enkelte afsnit i fortægnelsen – og disse ting gensidigt tilpasset fortægnelsens generelle målsætning. På samme måde bør musikkens karakteristika nok også nævnes, ligesom en vèlmotiveret regional afgrænsning af fortægnelsen også kan komme på tale.

En stor del af den svenske folkemusik på grammofonplade er dog allerede registreret i: Bo i Rannsätt Isaksson: Folkmusiken i Sverige, 1979, men netop som fortægnelse over grammofonplader er den problematisk, fordi den ikke giver nogen oplysninger om de enkelte plader ud over, hvad der fremgår af titlerne på de enkelte plader. På samme måde er der heller ikke nogen systematisering af pladerne i grupper.

Ole Rud Nielsen.

Finlands NEFA-föreningar sammanträdde i Jyväskylä

Representanter för alla NEFA-föreningar i Finland (Tammerfors, Åbo, Helsingfors och Jyväskylä) sammanträdde under veckoslutet den 15.-16. mars i Jyväskylä för att diskutera om förhållandet till NEFA-Norden och att ordna samarbete mellan de finska NEFA-föreningarna. Det fanns två deltagare från Tammerfors, en från Åbo, åtta från Helsingfors och femton från Jyväskylä.

Under första dagen diskuterade man om nya samarbetsmöjligheter mellan de finska NEFA-föreningarna eftersom hittills har samarbetet varit tillfälligt och kontakterna mellan föreningarna sällsynta. Man föreslog ett veckoslutseminarium, där kunde man diskutera mera om problemet på området. För att förverkliga förslaget beslöt man att kartlägga de ekonomiska möjligheterna, möjliga stipendier o.d. Man diskuterade också om ett eget fältbetseminarium, eftersom många finska medlemmar inte finner de samnordiska seminarier, som ordnats av NEFA, särskilt meningsfulla. I detta sammanhang tog man upp Kibergs fältseminarium, på vilket särskilt deltagarna från Jyväskylä var mycket besvikna. De tyckte att på grund av informationen som anordnaren (NEFA-Helsingfors) sände före seminariet, kunde man vänta mycket mera teoretisk diskussion än som det verkligen var. De klagade ytterligare över den dåliga organiseringen i seminariet, till vilken de ansåg ordnarens oförmåga vara den största orsaken. Alla förenade sig dock inte om jyväskyläbornas åsikter, t.ex. Liisa Lembetyinen från Åbo sade att hon var helt nöjd med Kibergs seminariet. I varje fall tyckte alla att det är nyttigt att ha ett eget fältseminarium i Finland, eftersom det är mycket besvärligt att delta i seminarier, som ordnas av NEFA framför allt på grund av språkliga svårigheter.

Under andra dagen diskuterade man om förhållandet till NEFA-Norden. Man tyckte att det är mycket problematiskt. Man konstaterade att de finska medlemmarna är passiva och deras verksamhet i föreningen är minimalt. Varför? Största orsaken till detta är stora språkliga svårigheter. Andra orsaker, så som långa avstånd, är mindre hinder. Man är ganska intresserad av NEFA. Föreningen borde dock förändra sig både språkligt och organisatoriskt mera positiv riktning mot de finska föreningarna, för att de finska medlemmarna skulle uppleva verksamheten i föreningen betydelsefull. Man beslöt att göra förslag som riktar sig till representantmötet i Åbo. En av de viktigaste saker är förlättandet av de språkliga svårigheterna, vilket sker genom att betydligt öka användandet av det svenska språket, t.ex. alla protokoll måste absolut vara skrivna på svenska (om det här beslöts beträffande protokollet av mötet i Stockholm, vilket dock inte av någon anledning följdes). Det är uppenbart nödvändigt att få svenska till ett officiellt och ett enda protokollspråk.

Man ansåg att den nuvarande organisationen i NEFA-Norden är stel och slapp. Man borde förändra den mera dynamisk och man borde förlätta de perifera avdelningarnas deltagande i verksamheten. Enligt de finska medlemmarna skulle det räcka med ett egenligt representantmöte per år, ytterligare borde man anordna flera mindre möten, t.ex. utskott emellan. Man borde också öka informationen inne i föreningen. Den har hittills varit nästan obefintlig. En beskrivande följd av det här är att ingen av deltagarna i mötet hade en klar bild av hurdan NEFA nu är och vilken slags verksamhet den har. Fast de finska medlemmarna fann föreningens verksamhet i nuvarande formen nästan onyttig, ville alla deltagare få mera av detta nordiska samarbete.

Man måste få förändring i den nuvarande situationen antingen i mötet i Åbo eller i det påföljande representantmöte, annars är det mycket möjligt att de finska medlemmarnas redan nu råliga intresse till föreningens verksamhet upphör helt och hållit. I sådana här, litet pessimistiska men också hopningsfulla stämningar slutade man mötet i Jyväskylä söndagen den 16 mars.

Esa Hassinen

NEFA Nordens repræsentantskabsmøde i Åbo

Valg, sprogproblemer og strukturel justering

Den 19. og 20. april - 80 blev der afholdt repræsentantskabsmøde i Åbo/Turku. Af det, som var fremme ved dette møde, vil jeg nævne følgende:

Der blev valgt nyt formandskab: Olav Aamlid (Oslo) afløste Anna Nurmi-Nielsen som formand, Liisa Lemmetyinen (Åbo) afløste Torill Wyller som næstformand, og Guri Tambs-Lyche (Oslo) samt Salla Taavetti (Åbo) blev valgt til sekretærer til afløsning for Ole Rud Nielsen og Riitta Parpala.

Der blev vedtaget en forandring af lovene, som indebærer en mere funktionsdygtig organisationsmodel end den, man har haft tidligere: Den giver for det første en øget flexibilitet for udvalgene med mulighed for flere medlemmer fra hvert land – og dermed en bredere samt mere effektiv dækning af aktiviteterne – og for det andet en præcisering af proceduren ved større beslutninger, som ikke kan vente til næste repræsentantskabsmøde. I denne præcisering ligger også en rimelig ligevægt i de enkelte landes deltagelse.

Sprogproblemerne er et andet emne, som har været oppe til debat ved de seneste repræsentantskabsmøder. Det drejer sig især om finskalendes problemer med at forstå talt dansk og nynorsk; mange finner ser gerne, at svensk skulle få en funktion i nordiske sammenhænge. Det er af flere grunde et dårligt forslag, bl.a. fordi danskere og nordmænd ingen undervisning får i selv at udtrykke sig på svensk. Det, som behøves, er sproglig fantasi og en begrænset viden om de andre nordiske sprog. Netop for at afhjælpe dette problem har Nordisk språksekretariat i Oslo for Nordisk råd udarbejdet: *Att tala nordiskt - språkråd till nordbor i nordiskt samarbete. En handledning* (1980). Den er gratis.

I NEFA har vi tidligere været opmærksomme på problemet og har udarbejdet en foreningsbureaucratisk ordliste, for at "nefaritterne" kan få nogle præcise oversættelser på tekniske ord, som ordbøgerne ikke har med. Da disse præcise oversættelser ellers er svært tilgængelige, er listen aftykt til sidst i denne artikel. De ordbøger, som findes, kan man få en oversigt over i tidsskriftet Språkvård, utg. av Svenska språknämnden, 1979, nr. 2, s. 25-26.

Arbejdet med denne liste (ved Anna Nurmi-Nielsen og mig; norsk (bokmål/nyorsk) er udarbejdet senere af Nordisk språksekretariat i samarbejde med Nordisk språkråd) understregede, at man med historiske forudsætninger har en dansk-norsk foreningspraxis, som adskiller sig en del fra svensk-finsk foreningspraxis. – De danske og norske forhold kan således forekomme anarkistiske i sammenligning med de svenske og finske, fx. er det ikke en forudsætning for at få tilskud til en forening fra det offentlige i Danmark, og Norge, at foreningen er registreret (r.f.r.y.).

Denne forskel er et eksempel blandt mange på de forskelle, der er mellem de nordiske lande, og hvis existens man let kan overse. Det kan give anledning til store og unødvendige problemer. (Se også min artikel om NEFA i Tidsskrift for folkekultur, årg. 3, nr. 1/2, (Oslo 1980), s. 62-65).

Forskellene findes på mange niveauer, og de bliver ikke mindre af virkningerne af, at Danmark er trådt ind i Fællesmarkedet (EEC); integrationen i Fællesmarkedet sker lige fra individniveau – gennem vareubudgettet i butikker og personlige uddannelses- og udviklingsmuligheder m.v. – til politiske beslutninger på nationalt niveau. Alternativerne Fællesmarkedet/nordisk samarbejde bliver skærpet af den økonomiske krides begrænsninger, som særlig Danmark mærker for tiden. Af disse grunde og af de grunde, som jeg har skitseret i artiklen i Tidsskrift for folkekultur, bliver det sværere og sværere for NEFA at overleve, hvis ikke de enkelte medlemmer kan se et perspektiv med arbejdet.

repræsentantskabsmøde	representantskapsmöte	representantskapsmöte	edusstajakokous
retningslinier	retningslinjer	riklinier	suuntaviivat
revisor	revisor	revisor	tilintarkastaja
sekretariat	sekretariat	sekretariat	sihteeristö
seminargruppen	seminargruppe	seminargruppen	seminaari(työ)ryhmä
spørge	spørre, spørje	fråga	kysyä
spørgsmål	spørsmål	frågan, spørgsmål	kysymys
status	status	balansräkning	tase
stemmeberettiget	stemmeberettiget/ røystefør	röstberättigad	äänivaltainen
stemmeoptæller	tellekorps / teljekorps	rösträknare	ääntenlaskija
suppleant	suppleant / vararepresentant	supleant	varajäsen
Tidsskriftudvalg	Tidsskriftsutvalg / tidsskriftsutval	Tidsskriftutskott	Aikakausijulkaisuvaliokunta
udarbejde	utarbeide	utarbeta	tehdä (valmistella)
udgift	utgift	utgift	meno
udsende	sende ut	utsända	lähetää
udvalg	utvalg / utval	utskott	valiokunta
understøtte	(under)støtte / stø	understödes	kannatetaan
undersøge	undersøke	undersöka	tukia
vedlægge	vedlegge	bifoga	liittää
vedtage	vedta	besluta, godkänna	päättää, hyväksyä
virksomhedsberetning	årsmelding, virksomhedsberetning	verksamhetsberättelse	toimintakertomas
virksomhedsperiode	arbeidsperiode	verksamhetsperiode	toimikausi
ændring	ændring	ändring	muutos
--	--	protokolljustering	pöytäkirjantarkastaja

Et tomt museum – værsgo!

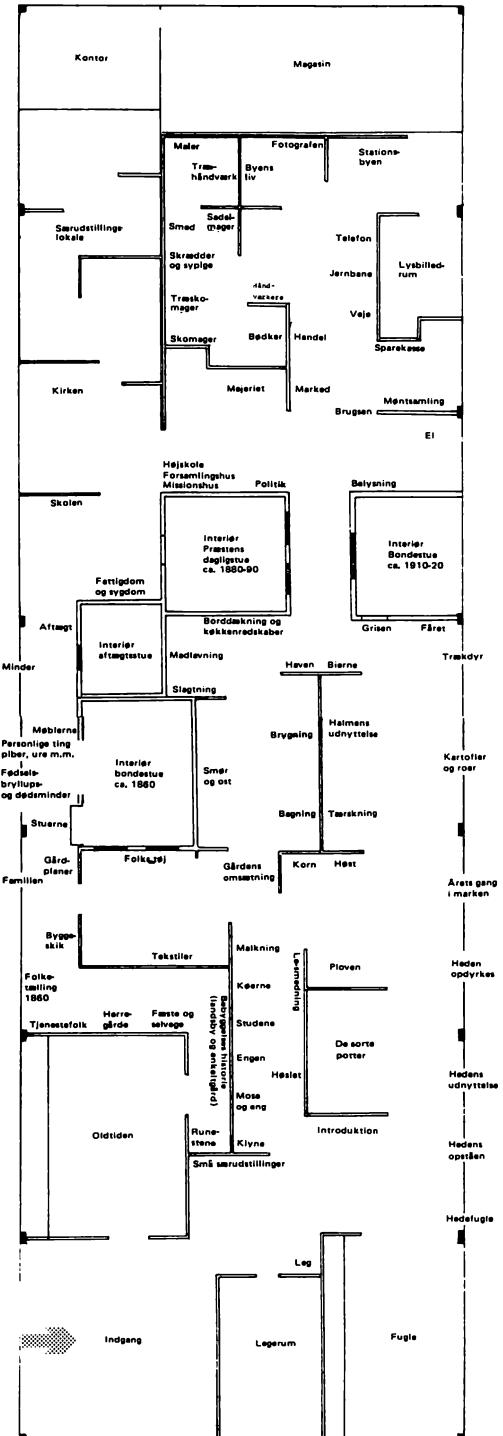
11 etnologer på kursus i museumsformidling

Mandag d. 2/6 startede 11 studerende i Brede, forberedelserne til et kursus i museumsformidling. Stemningen var mat, da kursets leder måtte melde afbud i sidste øjeblik på grund af sygdom og vi skulle allerede afsted den følgende torsdag. Vi havde således en stram tidsplan uden større muligheder for ændringer. Men ved hjælp af en telefon lykkedes det, at stable en alternativ forberedelse på benene.

Vi blev orienteret om kursets forløb og specielt om den praktiske øvelse, der var kursets vigtigste punkt: rent praktisk at deltage i opsætningen af en udstilling, nærmere bestemt den nye udstilling på Blåvandshuk Museum. I den forbindelse fandt vi det fornuftigt at inddøle os i grupper på baggrund af de temaer (besættelsestid, stationsbyen, sydvestjysk byggeskik, tekstiler og turisme), som udstillingen skulle omhandle. Resultatet deraf blev 2 grupper samt en afgrænsning til hovedtemaerne: "Hverdagen under besættelsen" og "Stationsbyen", idet hver gruppe da kunne koncentrere sig om et enkelt emne af hensyn til kursets korte varighed. Resten af dagen blev udnyttet til materialesøgning.

Torsdag d. 5/6: Afrejse fra Københavns hovedbanegård kl. 17 med ankomst til Ølgod kl. 22, hvor vi blev modtaget af vores vært og kursusleder Marianne Zenius. Hjem til aftente hos Marianne og en orientering om de forestående begivenheder og så på hovedet i seng.

Fredag d. 6/6: Efter et solidt morgenmåltid fordelede vi os i Mariannes og en af naboen udlånt bil og kørte til Ølgod Museum, der er en del af det nye kulturhus. Formiddagen tilbragte vi her med at se den nyopsatte udstilling, derpå en kort discussion og et besøg på amtskonserveringsanstalten.

I bygningen var der afsat plads til udstillingen i en 600 m^2 stor hal med klinkegulv, murstensväggé og betonloft. Det var et ønske, at stemningen fra det gamle museums mange små rum skulle overføres til det ny museum, hvilket er lykkedes ved brug af skillevægge. Endvidere er interiørs med bondepræste- og aftægtsstue genskabt, således at den store hal yderligere er opdelt, og derfor synes mindre. Det har da også været hensigten, at kun lidt af udstillingen skulle kunne overskues med et blik, således, at den besøgende blev overrasket, når hun rundede et hjørne. Herudover var det planlagt, at gæsten skulle have mulighed for at gå mere end en vej rundt i udstillingen. Dette er gjort muligt ved anvendelse af tre forskellige farver på væggene, der hver repræsenterer en rute (et skilt ved indgangen forklarer dette system).

Den ene vej fortæller om hedens tilblivelse og de værdier, de udyrkede områder rummer i form af brændsel, føde, byggematerialer og gødning. Dernæst berettes om sliddet med at opdyrke heden og om trækdyrenes betydning. Årets gang i landbrugsarbejdet bliver beskrevet i plancher, billeder, tekst og redskaber, og her følges kornets vej fra forårsåsning til det i køkkenet skal forvandles til brød og øl.

Parallelt med denne linie om agerbruget, løber rent fysisk i udstillingen beretningen om engens betydning som græsningsareal for kvæget, hvis gødning var en forudsætning for opdyrkningen af heden. Her fortælles om høslet og egnens specielle håndværk: smedning af gode høleer. Mosens naturhistorie og udnyttelse gennem tørvegravning bliver også behandlet. Denne rute ender, hvor mælken forvandles til smør og ost. Her kommer udstillingsgæsten ind i et afsnit, der samler alle kvindens arbejdsopgaver i den selvforsynende husholdning, hvor hun bearbejdede og forædlede landbrugets produkter. Desuden fortælles om øl- og brændevinsbrygning, om bagning og slagtning samt den daglige madlavning, køkkenhavens pasning og biavl. Tekstilredskaberne fra uldsaksen til væven er udstillet, så arbejdet med forarbejdning af uld og hør kan følges helt frem til de færdige klæder.

Den tredie vej tager sit udgangspunkt i oldtidsudstillingen, der beretter om menneskets samspil med naturen og skiftende bosætningsmønstre, og fortsætter med at fortælle om egnens bebyggelseshistorie og ejendomsforholdet til jorden gennem tiderne. Videre frem vises de fysiske rammer – boligen, og der berettes om menneskelivets forskellige stadier fra fødsel og dåb over skolegang og tjenesteforhold til ægteskab og familieliv, om aftægt, sygdom og død.

Efter afsnittene om folkeskolen, kirken og højskolen, møder den besøgende rent fysisk slutningen på afsnittene om det gamle landbrugssamfund. Her begynder så skildringen af de ny tider med de folkelige bevægelser, den politiske brydningstid med stigende indflydelse og landbrugets overgang til en andelstid, hvad enten det gjaldt mejeriet, brugsforeningen, elforsyningen, forsamlingshuset eller sparekassen. Som en del af udviklingen fortælles om de forbedrede veje og jernbanebyggeriet, der uddover at lette landbrugets afsætningsforhold udgjorde en del af grundlaget for stationsbyernes fremvækst. Hertil medvirkede næringsfrihedslovene i 1860'erne, og udstillingen slutter derfor med et afsnit om handel og håndværk og stationsbyens specielle liv.

Bagerst i udstillingen ligger museets lysbilledrum samt et afsnit til særudstillinger. Det skal tilføjes, at der også ved indgangen er afsat et mindre areal til særudstillinger, ligesom museets fuglesamling er anbragt her.

At udstillingen spænder vidt rent emnemæssigt fremgår af ovenstående. Hovedvægten er dog lagt på landbrugsstoffet på egnen omkring museet i perioden 1850-1900.

Museerne i området har fordelt opgaverne imellem sig, og Ølgod museum skal først først og fremmest varetage opgaven, at vise de enkle arbejdsredskaber fra landbrug, husholdning og håndværk foruden det beskedne bohave.

Den udstillede genstandssamling synes at være særdeles omfangrig – og udgør mellem 1/5 - 1/10 af museets samlede genstandsmaengde – specielt når det gælder landbrugsredskaber.

Genstandene optræder stående på gulvet, hængende på farvede (alt efter den valgte rute) masonitplader eller liggende i enkle monstre (naturtræ med messingbolte). De anvendte materialer er tilpasset hinanden, således at udstillingen tager sig indbydende ud. Rent design-mæssigt er udstillingen upåklagelig, på nær enkelte detaljer. Med hensyn til tekstningen af genstande og billeder synes den noget overvældende. Teksterne er ofte meget lange, bl.a. fordi der er forsøgt en opbygning, som i avisartikler. Desuden er de anvendte typer ofte for små. Kun de fysiske opstillinger er vist med enkle tekster.

Udstillingen henviser sig først og fremmest til den lokale befolkning og skoler. Sidstnævnte er gunden til den meget tekstning, idet lærerne på skolerne bruger denne som grundlag ved udarbejdelse af undervisningsmateriale til eleverne.

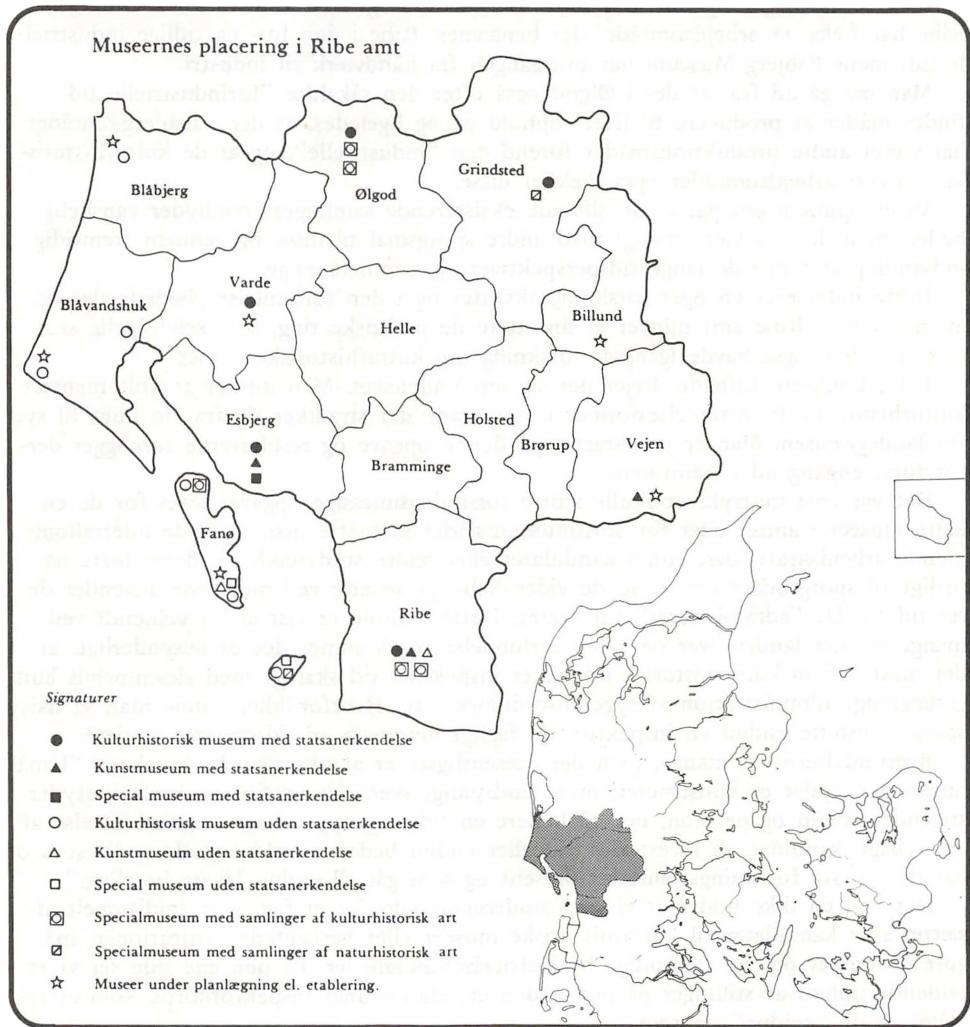
Efter en dejlig, omend lidt støvet, tur gennem militærrets hedearealer og frokost ved Vesterhavet, kørte vi til Blåvandshuk Museum i Oksbøl.

Efter en omvisning i det tomme museum fortalte museumsinspektør Søren Manø Hansen om amtsmuseumsrådet i Ribe amt.

Af den fremstilling som Søren Manø Hansen gav om museerne, synes det at fremgå, at vi var kommet til en region af et vist format. Samarbejdet i regionen blev påbegyndt først i 1960'erne og bestod i "drøftelse af fælles problemer og interesser". Et resultat af dette samarbejde var udgivelsen af det fælles årsskrift "Mark og Monstre", der er udkommet siden 1965.

Disse uformelle samtaler og møder blev i 1970 gjort mere formelle ved skabelsen af det første amtsmuseumsråd, og man foregribte således amtsmuseumsrådene, der på landsplan blev lovfæstet ved museumsloven af 1976.

Det stod hurtigt klart for museumsfolkene i det nyetablerede museumsråd, at med tendensen til uddelegering af arbejds- og ansvarsområder fra stat til amts- og primærkommuner måtte man have politikere fra disse med i det museale arbejde for at øge forståelsen for museerne. Dette ser ud til at have givet bonus. Der var i Ribe amt i 1978 26 museer og samlinger, derudover 6 museer under planlægning eller etablering.

Med den relativt tidlige start på museumsarbejdet i Ribe amt må der i årenes løb være indsamlet erfaringer m.h.t. kulturhistorisk arbejde i en region og det må forventes, at man fra Ribe Amt deltager i debatten, som vel kommer i gang førend den forestående revision af museumsloven.

Vort umiddelbare indtryk af den emnemæssige opdeling mellem museerne (her må det indskydes, at dette indtryk er baseret på dels den ovennævnte orientering dels

på en publikation: Museerne i Ribe Amt 1978) er, at den er for tids- og sektorafgrænset.

Hvorfor ikke se produktionsformerne forløb i langt tidsperspektiv og i samnehæng? Næstens overalt findes der en 3-delning af materialet efter modellen: Før – efter og det som ikke passer i nogen af de to nævnte kategorier stoppes i en tredie, der benævnes overgangen imellem

Ølgod Museums arbejdsområde er f.eks. det førindustrielle landbrug, mens Esbjerg museum beskæftiger sig med det industrielle landbrug. Den antikvariske Samling i Ribe har f.eks. et arbejdsområde, der benævnes: Ribe i den før- og tidlige industrielle tid, mens Esbjerg Museum har overgangen fra håndværk til industri.

Man må gå ud fra, at der i Ølgod også efter den såkaldte "førindustrielle tid" findes måder at producere til livets ophold på og ligeledes, at der i Esbjerg-området har været andre produktionsmåder førend den "industrielle", og at de kulturhistoriske museers arbejdsområder også dækker disse.

Vi er opmærksom på, at de allerede eksisterende samlinger frembyder vanskeligheder, men det må være muligt med andre spørgsmål til disse og gennem fremtidig indsamling at fange de lange tidsperspektiver og sammenhænge.

Dette indebærer en øget forskningsaktivitet og i den forbindelse glædede det os, at museerne i Ribe amt udover at diskutere de praktiske ting, som selvfølgelig skal være i orden, også havde igangsat forskning om kulturhistoriske emner

I det konkrete tilfælde drejer det sig om Vadehavet. Man ønsker at dokumentere kulturhistoriske fremtrædelsesformer i et område der strækker sig fra Ho bugt til syd for landegrænsen. Man er just startet på denne opgave og resultaterne foreligger derfor først engang ud i fremtiden.

Det var vort indtryk, at skulle større forskningsmæssige opgaver løses for de enkelte museer i amtet eller for amtsmuseumsrådet så måtte man anvende udefrakommende arbejdskraft, dvs. enten kandidater eller ældre studerende og dette førte naturligt til spørgsmålet om, hvad de videnskabeligt ansatte ved museerne anvender des tid til. De "administrerer" var svaret. Dette forhold er vist altfor velkendt ved mange museer landet over og i den forbindelse forekommer det os besynderligt, at det meste af en kulturhistorisk uddannet inspektørs tid skal gå med eksempelvis budgetlægning, administration af sygelønsordninger etc. Hvorfor ikke, kunne man så naivt spørge, ansætte endnu en inspektør, de fagligt betonede arbejdsopgaver er der?

Begrundelserne er mange, men den væsentligste er af økonomiske karakter. "I må huske på", lyder et konstrueret, men sandsynligt svar, "at en fastansættelse betyder stigende løntrin og pension, nej, så hellere en tids- og opgavebegrænset ansættelse af en nybagt kandidat på laveste løntrin eller endnu bedre en ældre studerende, som ofte har de seneste forskningsresultater present og som går til endnu lavere betaling."

Det kan da ikke undre at vi som studerende indenfor et fag, som traditionelt afsætter sine kandidater til kulturhistoriske museer eller beslægtede institutioner, må gøre os tanker om de fremtidige beskæftigelsesmuligheder. På den ene side ser vi et faldende udbud af stillinger på den anden et relativt ung tørkorps, som et resultat af de "gyldne" tressere.

Dette er minsandten lyse fremtsudsigter og rejser bl.a. følgende spørgsmål: Er dette kun tanker, som optager studerende, der skal ud på arbejdsmarkedet eller beskæftiger de også de inspektører, der for forholdsvis kort tid siden var vore medstuderende?

Er fremtiden for os i museumsverdenen:

- ansættelse ved amtsmuseumsrådene som amtsetnologer, der som konsulenter står til rådighed for amtets øvrige museer?
- Free lance-virksomhed, dvs. at den pågældende er beskæftiget med tids-

opgavebestemt virksomhed?

Kunne der i dansk museumsverden tænkes jobrotation? Svar udbedes.

Dagen sluttede vi med aftensmad hos Marianne og diskussion af dagens arbejde og oplevelser, samt planlægning af de kommende dages arbejde.

Lørdag d. 7/6: Om formiddagen kørte vi mod museet i Oksbøl, men gav os tid til at køre en omvej for bedre at få et indtryk af det lokale landskab. Resten af formiddagen var sat af til Mariannes undervisning i udstillingsvirksomhed, omhandlende de forskellige faser i planlægning og opførelse af en udstilling samt de elementer, der indgår i samme, f.eks. farvevalg, teksttyper, materialer, medier m.m. Eftermiddagen og den følgende formiddag var helligt den praktiske øvelse og foregik derfor også i Blåvandhuks museums tomme lokaler.

Vi som hjemme fra havde valgt "besættelsestiden", som emne sidder på første- etagen i grå/grønne omgivelser med alskens mærkelige ting fra krigens tid spredt på gulvet foran vore fødder, og forsøger at lave en udstilling.

Nærmest som "marsmennesker" er vi dumpet ned i en museumsverden, der ikke ser ud til at være helt uproblematisk. "Kom så bare igang med at udstille emnet – Hverdagen under besættelsen" synes de tomme monstre, der omgiver os, at sige, idet de ligesom store grå øjne kikker utålmodigt på os, fra udstillingslokalets vægge.

Hjemmefra ved vi, at formålet med denne øvelse primært er at blive konfronteret med en række museale problemer af teknisk/praktisk betonet art; prøve hvad det vil sige at fyldе nogle monstre ud, så vort emne visuelt kan blive belyst bedst muligt. Vi har også den tro (erhvervet gennem diskussioner i Brede før afrejsen) at udfra dette formål, er emnets karakter underordnet øvelsens hensigt; principielt kunne vi altså ligeså godt have valgt et af de fem andre emner, som det er pålagt Blåvands- huk Museum at udstille af amtsmuseumsrådet

Men det skal imidlertid vise sig, at vor tro ikke stemmer overens med de faktiske forhold.

Det første vi går i gang med er at gøre status over materiale og genstandssamlingen. Her er: Rationeringsmærker, legitimationskort, illegale blade, et "Opråb til det danske folk", hvervejede fra Schalburkorpset, erstatningsvarer så som – dansk tobak, papirtøj, koste af revling/lyng, kaffe, cykel med erstatningsdæk; barnevogn af kryds- finer, tobaksskærmaskiner, antenne til sender, beklædningsgenstande og smykker i rød/hvide/blå farver, lygter, og en ovn – en såkaldt "spareheks". Hertil kommer diverse våben, hjelme m.m. Billedmateriale er her umiddelbart intet af.

Marianne informerer os om, at genstandene kommer fra hele vestkystområdet, men oplysninger om mange af disses proveniens og nærmere brug findes desværre ikke.

For at lette gruppens arbejde fortæller Marianne lidt om hendes egne tanker og ideer omkring en udstilling af besættelsestiden. Hun ønsker at focusere på hverdagslivet i almindelighed under de "fem strenge år"; det skal ikke bare være en udstilling af våben det her!

Målgruppen er den lokale befolkning og ikke mindst de mange tyske turister, der hvert år aflægger området et besøg. Tyskerne skal informeres om besættelsestiden ud fra danskernes synspunkt – at f.eks. de mange bunkers er et vidnesbyrd om den tyske værnemagt's okkupation af vort land og ikke nogle gode bastioner til værn mod fjenden fra vest! !

Så langt, så godt. Nu har vi vort emne indkredset, vi har fået defineret målgrupperne, og vi har fået opgjort det materiale, vi har til rådighed. Hvorledes kan vi så bruge al dette i vort tekniske/praktiske øjemed?

Og så sætter vi os ned og lægger hovederne i blød. Med en del teoretiske overvejelser in mente (se litt.) prøver vi herefter at skrive nogle spørgsmål og problemer ned,

der kan lette arbejdsgangen ved at blive konkretiseret og gennemdiskuteret. Disse er:

SPØRGSMÅL	INDHOLD	PROBLEM
Hvad skal vi vise:	1 – Hverdagen. 2 – Historisk oversigt over krigen.	Hverdagen for hvem? Fra begyndelsen til slut ganske kort eller enkelt, for krigens udfald, vigtige episoder?
Hjem viser vi det for:	Lokalbefolkningen og tyske turister.	Skal vi prioritere begge grupper lige højt? Hjem består lokalbefolkningen af?
Hvorledes ønsker vi at vise det: Hvad skal effekten af udstillingen være?		Hvorledes skal/kan genstandene belyse emnet? Skal de være det primære materiale eller indgå, som en del af en multi-medie-udstilling?

Det der i første omgang synes os mest problematisk er selve udstillingstemaet "hverdagen under besættelsen". Hvad er hverdagen i det hele taget? Hvilke aspekter ved hverdagen vil vi beskæftige os med – hvilken historie vil vi fortælle?

Vi vil gerne belyse emnet lokalt, da vi mener, men ikke kan forudsætte at dagligdagen har været ens for hele den danske befolkning, selvom landet som sådan nok kan siges at have været utsat for det samme ydre pres – den samme aggressive okkupationsmagt. Der må have været forskelle i levevilkårene både af regional- og social art. Tidspunktet spiller følgelig også en vis rolle. For det enkelte menneske har dagen og vejen givetvis taget sig forskellig ud f.eks. i marts 42 og i marts 45.

Men vi har så godt som intet lokalkendskab, og pludselig går det op for os, at det vil blive overordentlig svært at komme videre med det praktiske arbejde netop p.g.a. manglende viden om de sociokulturelle forskelle i tid og rum. At afveje brugen af genstande, tekst, billeder og av-midler i forhold til hinanden kan ikke lade sig praktiserne udfra de forhåndenværende præmisser.

Vi begynder dog på at stille nogle ting op i en af montrene – men vi når ikke særlig langt for karakteren af vor genstandsbeholdning tillader det ikke rigtig. Vi har som førnævnt ingen oplysninger om proveniens og brug, og genstande, der er revet ud af deres tilhørsforhold i tid, rum og social sammenhæng kan vi i vores situation, ikke betragte som andet end rene antikviteter. Og det er jo ikke en antikvitetsudstilling vi har til opgave at lave!!

Alle er vi enige om, at det ikke kan nytte at lave museum uden genstandene; disse rumlige arrangement betyder meget for opfattelsen af udstillingens budskab som helhed. Og en helhed skal tilsigtes, for hvad en genstand alene kan fortælle vil variere stærkt med den baggrund og forhåndskundskab den besøgende er i besiddelse af. Vil man ikke bare henvende sig til at mindretal, der f.eks. bare nikker nostalгisk genkendende ud for montrene, er man nødt til at lade genstandene blive suppleret af diverse forklarende og oplysende hjælpemidler, der i form og indhold bygger på, at genstandene på forhånd har en vis dokumentationsværdi og desuden er blevet sat i sammenhæng med andre kildekategorier.

I en eller anden fin bog om udstillingsprincipper ville vi aldrig kunne have læst os til, hvor svært det kan være bare at fylde en enkelt lille montre ud med genstande. Gennem 2 dages praktisk arbejde er vi imidlertid blevet denne udfordring rigere, og vi synes, det har været en god måde at blive klogere på.

I museets stueetage var den anden gruppe i færd med emnet "stationsbyen" – der både indebar en fremstilling af Oksbøl som stationsby og en udstilling af et stationsbyhjem: Da vi jo af gode grunde ikke kendte museets genstandsmasse koncentrerede vi forberedelserne omkring Oksbøls historie og stationsbyer i almindelighed. Det vi på dette tidspunkt forestillede os, var en plancheudstilling med billeder af byens huse, en række kortskitser og en forklarende tekst. Vi havde vist nok nogle temmelig urealistiske forestillinger om den mængde informationer, der kan formidles på denne måde. Imidlertid fik vi det ikke afprøvet, for da vi kom til Oksbøl, viste det sig at der ikke umiddelbart var muligheder for at få lavet tekster og billeder. Og da vi var forholdsvis enige om, at det, at vi stod i et "tomt" museum *skulle* udnyttes, vendte vi os til stationsby-emnets anden halvdel: en interiørudstilling af et Oksbølhjem o.

1915. Museet råder over et næsten komplet hjem, der er indleveret o. 1970, men har stået omtrent urørt siden 1920. Marianne havde i sin plan afsat et mindre værelse til at vise to rum fra dette hjem. Det blev vores faste udgangspunkt. Vi skitserede løseligt et projekt, der gik ud på at nå igennem så mange af udstillingsarbejdets facer som muligt: Hvad der skulle vises, hvilke genstande der skulle bruges, budgetoverslag, udkast til tekster o.s.v.

Udstyret med en stak fotos af hjemmet under nedpakning, begav vi os i lag med opgaven. Vi fandt ret hurtigt ud af, at vi ville vise det officielle rum, dagligstuen og som modsætning det private og mere spartansk indrettede soveværelse.

Fra dette punkt tog genstandene så i nogen grad magten fra de kølige overvejelser. For selve detektivarbejdet med, udfra fotografierne – der var fuldstændig uden forklaringer og tilmed viste hjemmet i en tilstand af opløsning – at skabe os en ide om husets plan, rummernes benyttelse og ikke mindst tingenes placering i rummene blev så facinerende, at vi tildels glemte at diskutere værdien af at udstille dette velstillede hjem.

Vi gik på magasinerne og fandt efterhånden genstandene frem; slæbte dem op og prøvede at se om vi kunne ramme tid og stil i opstillingerne. Medens vi flyttede rundt på møbler og nips og lavede nye ekspeditioner til magasinet for at finde savnede genstande, havde vi mange diskussioner og overvejelser på det mere praktiske plan. Hvilket indtryk giver det nu – er det for "hyggeligt", for "pænt"? Kan folk overhovedet se noget når der bliver spærret af? osv. osv. Overvejelser om hvad man skal gøre, når man mangler den "ægte" genstand dukkede også ofte op (og fik måske efterhånden knapt så kategoriske udfald som de ville have fået en uge før).

Så selv om vi ikke kom gennem store principielle diskussioner om museer og deres udstillinger, fik vi øjnene op for en række praktiske problemer, som man nok skal stå med genstandene i hånden for at indse omfanget af.

Selve arbejdet med at finde genstandene frem og stille dem op, gjorde at vi ikke på den korte tid nåede resten af vores planlagte projekt. Men trods dette er der ingen tvivl om at det var et overordentligt udbytterigt kursus, og at vi har lært meget på de par dage, der var til rådighed, men nogle ekstra dage ville nok gøre det endnu bedre.

Såvidt de to gruppers arbejde og praktiske forsøg i udstillingsteknik.

Søndag d. 8/6: Hjemrejsedag (vi skulle rejse fra Varde kl. 15). Formiddagen var som tidligere nævnt helliget de praktiske opgaver og efter en kort frokost, opsummerede Marianne, hvorledes en udstilling kan produceres og fremstillede det skematisk:

Konklusionen må være, at dette intensivkursus har været særdeles lærerigt, hvad-

	jan.	feb.	marts	april	maj	juni	juli	
ledelsesfunktion								husk at der også skal være tid til den daglige ledelse
skillevægge & faste montre m.m.								
løse montre								sidste frist sættes af glasfirma
indretning af interiør								laves tidligt
specialopgave								
vægplader								
naturmateriale								
genstande								behøver først at være færdig næsten til sidst skaffes
tekst								findes og gøres i stand
foto								skrives, renskrives, trykkes
diagrammer, grafisk afbild.								skaffes, lay out, fotograf, opklæbning
belysning								
lydbånd								manuskript, fremstilles
plakat								oplæg, tegning, trykkeri
katalog								
PR og kontakt med pressen								annoncer, opfordringer, artikler etc.
indvielse								dato offentliggøres invitationer udsendes

Det kan betale sig at begynde planlægningen "bagfra": det ideelle er, at alt er klart til brug, men ikke sat på plads ca. 14 dage inden udstillingens åbning. De to sidste uger bruges så til opstillingen – husk at tage bensyn til evt. helligdage.

Hvis man kender den sidste frist for indlevering til fotograf, trykkeri etc. for at tingene skal blive færdige til fastsat tid, kan man regne sig tilbage til den dato, det er absolut nødvendigt at begynde arbejdet på.

Det er en god ide at lave lister over fotografier: nr. på foto, hvor det skal sidde, størrelse, hvad det forestiller, originalmateriale, hvornår det afleveres til fotografen, hvornår det er lovet færdigt og hvornår det er blevet leveret tilbage. Samme ting gør sig gældende for tekster, grafisk materiale, genstande og naturmaterialer (korn, bør, sild, appelsiner og hvad man nu ellers kan tænke sig).

På den måde er det nemmere at sikre sig, at alt er der, når det skal bruges.

Enten man rent konkret fik anbragt nogle genstande, eller fik drøftet de teoretiske overvejelser, som må ligge til grund for enhver udstilling.

At få lov til at befinde sig i et tomt museum med genstandene til fri afbenyttelse, har været en enestående mulighed for at få indsigt i nogle af de problemer, der er forbundet med udstillingsvirksomhed. Man kan ganske simpelt ikke tænke sig til en sådan situation i et undervisningslokale. Det vil derfor være vigtigt, at der også fremover vil kunne afholdes lignende kurser for konferensstuderende. Det ideelle vil være en øvelsesrække over emnet formidling, der evt. kan indeholde tre dele:

1. Formidling gennem en publikation.
2. Formidling ved hjælp af AV-midler.
3. Formidling gennem en udstilling.

Kurset afsluttede vi på instituttet i Brede, med en diskussion af vort arbejde i Oksbøl, og af formidlingskurser/øvelser, som en del af konferens. Artiklen skal ses som et resultat af denne afsluttede diskussion.

Efter vores diskussioner af teoretiske- og praktiske problemer ved formidlingsarbejde, besluttede vi selv at være museumsbesøgende for en halv dag og gik derfor på Bredeudstillingen "Mennesket og maskinen".

Anmeldelser

Le Carnaval de Romans

De la Chandeleur au mercredi des Cendres 1579-1580
af Emmanuel Le Roy Ladurie
(Bibliotheque des Histoires) NRF Gallimard. Paris
1979. 426 s.

anm. af Ronald Grambo

Denne store avhandlingen behandler det blodige karneval som fant sted i byen Romans i februar 1580. Denne byen lå tidligere innen Dauphinésgrenser; i dag hører den til Drome.

Forfatteren hadde opprinnelig tenkt å skrive en analyse av en fransk småby gjennom tidene. Oppgaven ble for svær. Han valgte derfor å konsentrere undersøkelsen om byen Romans og da innskrenke seg til å beskrive et par spesielt sinnsvivende uker i byens lange og merkelige historie.

Et slikt metodisk opplegg har både sine fordeler og svakheter, som vi skal se. Riktig nok foretar forfatteren også streiftog utenfor byen Romans' bymurer, nemlig til Valence, Vienne og Grenoble. Dette beror på, at byen Romans ikke kan isoleres fra sin nærmeste omegn. Den hadde nemlig stort handelssamkvem med distriktenes omkring.

Byen var splittet av ulike fraksjoner med sine spesielle religiøse og økonomiske interesser. De fattige katolikkene stod mot de rike katolikkene, katolikkene i alminnelighet stod mot protestantene, de enkelte bydelene stod i opposisjon til hverandre og endelig stod selve byen i motsetning til omlandet. Dessuten stod offiserene og soldatene i sin alminnelighet mot de sivile.

Bakgrunnen for konfliktene var skatteleggingen. Tredestanden betalte skattene, mens embetsmennene og adelsstanden slapp denne tunge byrden. Det verste var vel at de som nylig var kommet til rikdom og ære (*les anoblis*) også slapp å betale skatt. Rike kjøpmenn samlet seg store jordeiendommer i landdistriktenes som de slapp å betale skatt for. Det var

visstnok det som fikk begeret til å flyte over.

Le Roy gir en grundig analyse av skatteforholdene og den totale økonomiske situasjon. Han støtter seg til arkivmateriale som viser skattebyrden for de enkelte borgere og også for de enkelte bydelene i Romans.

Den mektigemann i Romans på dette tidspunktet var Antoine Guerin, som tilhørte de rike katolikkens krets. Han har også (anonymt) gitt en rapport om tilstanden i byen i 1580, men hans syn er sterkt farget av hans egen rolle.

De fattige og de rike tørnet sammen i karnevalet i 1580. De fattige katolikkene ble ledet av en viss Servé, også kalt Paumier. Denne Paumier ble drept under karnevalets første del. De enkelte bydelene hadde sin egne oppdag med sine egne emblem. Dette kan skjematiseres slik:

Hare = hugenotter

Kapun = de fattige katolikkene og protestanter

Raphøne = de rike katolikkene.

Le Roy mener at karnevalet kan la seg strukturere i en rekke motsetninger som sosialt kaos/sosial orden, maskulin/ikke maskulin, seksuell frihet/ikke seksuell frihet, krig/fred osv.

Her anvender han begrepsapparatet til Edmund Leach, Claude Levi-Strauss og Victor Turner. Hans analyse på dette punktet er helt upregnet av de binære opposisjoner som Levi-Strauss og hans etterfølgere har utviklet. Dermed blir også denne drøftningen svært synkron. Bare sporadisk gjør Le Roy her streiftog bakover i historien. Dermed får analysen en ahistoskarakter på dette punktet, som bryter med det paradigma han ellers bruker. Det ville ha vært på sin plass å følge utviklingen av karnevalet bakover i tiden. Diskusjonene av strukturen bak karnevalet er både skarsindig og interessant, men lider på grunn av mangelen på historisk innsyn. Dessuten kan det tenkes at han overfortolker visse motsetninger i det symboliske apparatet til karnevalet. Ved visse avsnitt er en i tvil om Le Roy kan se forskjell på sine egne tolkninger av det heterogene materialet og de historiske fakta han fremlegger. En god del spørsmål fremsettes

og besvares med hypotetiske funderinger uten grunnlag i materialet.

Er Romans en typisk fransk småby (ca. 8000 innbyggere i 1580) eller ikke? Det spørsmålet blir aldri inngående drøftet, men svaret er vel avhengig av flere enkeltstudier av franske småbyer på historisk-demografisk basis.

Dette blodige karnevalet endte med voldsomme sammenstøt og drap av flere mennesker. Noen av lederne for opprøret, som kom fra fattigkvarterene og bondebefolkningen utenfor byen, ble straffet med henging, og konfiskering av eiendommene deres. Guerin, den lokale Machiavelli, overlevde, for han deltok ikke aktivt under karnevalet. Men det var han som trakk i snorene.

Hvor det ble av ham senere, beretter ikke Le Roy.

Det er en overmåte rik datasamling forfatteren presenterer og en kan lett gå seg vill i detaljer. Det er mulig at forfatteren hadde tjenst på å stramme inn fremstillingen og ikke la den tynges av så mange detaljer.

Færøisk folkkultur

Af Joan Pauli Joensen

Liber Læromedel, Lund 1980. 228 s. ca. 64 Skr.

af Karsten Sedal

Med Jban Pauli Joensens bog har vi fået en længe savnet fremstilling af folkekulturen på Færøerne. I dispositionen anes det at Holger Rasmussens lille skrift »*Folkekultur på Færøerne*» har inspireret forfatteren. Bogen indledes med en gennemgang af historie og samfundsforhold, herefter beskrives bygderne og jordens opdeling i ind- og udmark. Jordbruget og de forskellige afgrøder behandles i de næste afsnit. Herefter følger kapitler om fåreavl, fiskeri, hval- og fuglefangst m.m. Boligens udformning og hustypernes oprindelse diskuteres med udgangspunkt i den aktuelle debat. Efter et fyldigt afsnit om klædedragten afsluttes hovedteksten med en udmærket gennemgang af årets- og livets højtider, der på glimrende vis afrunder bogen, og giver den det solide helhedspræg som man kan forvente af titlen.

Bogen er ikke udstyret med noget egentligt noteapparat, derimod behandler det sidste kapitel forskningen og litteraturen indenfor de områder bogen dækker.

Den rigt illustrerede bog kan på det varmeste anbefales alle, der er interesserede i færøsk folkekultur.

Borstahusen – ett fiskeläges uppgång och fall.

Af Sven B. Ek

Landskrona kulturnämnd 1980, 48 s.

anm. af Sören Jansson

Under senare år har presenterats ett flertal etnologiska undersökningar som utgör exempel på vad vi kallar tillämpbar forskning. Sven B. Ek's nyligen publicerade skrift förtjänar att omnämnas som representant för denna genre.

Boken ger en enkel och överskådlig beskrivning över ett fiskeläges historiska framväxt och successiva integrering med den närliggande staden Landskrona. Samhällsbildningens tillblivelse dateras till 1776, då några fiskare fick tillstånd att bosätta sig där för att idka sin näring. Då fanns goda förutsättningar för sillfångst längs västkusten och i staden Landskrona gavs utmärkta avsättningsmöjligheter. Av den trevande bebyggelsen hade vid mitten av 1800-talet utbildats ett stabilt samhälle med c:a 500 invånare. Vid sekelskiftet uppgick invånarantalet till närmare 800 och man hade ett flertal mindre affärer som sörjde för befolkningens behov av dagligvaror.

Borstahusen var vid 1900-talets början ett påtagligt välintegrerat samhälle. Såväl den direkta näringsutövningen som de mer fritidsbetonade aktiviteterna utmärktes av en gemensam uppslutning från huvuddelen av befolkningen. I hamnen förenades männen medan de förberedde fisketurerna och i väntan på fiskarnas hemkomst fick också kvinnorna där tillfälle till regelbundna samtal med varandra. I stora sällskap rullade ofta kvinnorna sina rullebörar med fisk in till staden. På sommaren träffades man familjevis vid söndagskaffet, som intogs på stejlebackarna. Bröllop och begravningar krävde uppslutning från alla. Ett annat konkret uttryck för homogeniteten var att man huvudsakligen valde äktenskapspartner inom läget. Detta system skapade ett väl utbrett nätverk av frändskapsförbindelser.

Ännu på 1920-talets var det fiskeräringen som genomsyrade livet i Borstahusen. Det märktes genom båtarna i hamnen, fiskelådorna, rullebörarna, näten på stejlebackarna, aktiviteterna i hemmen och samtalsrämmena mellan människorna. Tankevärld och verklighetsuppfattning påverkades av fisket. Barnen kom inte med storken utan hämtades från det fiskerika havet vid »själhunnastenen», som liknade en sål.

På 1930-talet började samhället att förändras påtagligt. Fisket blev mindre lönsamt samtidigt som tillgången på bättre avlönade industriarbeten i Landskrona lockade ungdomen att söka sin utkomst där. Detta fisk konsekvenser för den sociala integrationen. De söner som inte längre var faderns medarbetare hade inte några tvingande skäl att stanna kvar i Borstahusen. Männens och de yngre kvinnornas kontakter ökade väsentligt och följdens blev en ökad avflyttning, ett betydligt vidgat giftermålsfält samt en anpassning till stadens livsstil.

Men omvandlingen var ändå marginell. Ännu var det de infödda borstahusarna med släktband och

traditionsgemenskap som bebodde läget. Av fundamental betydelse för samhällets fortsatta omstrukturenning blev istället en ökad inflyttning från Landskrona. Den »pittoreska» bebyggelsen, läger vid havet och tillgången till närlägen hamn, lämplig för segelbåtar, gjorde samhället attraktivt i många landskronaborögen. Dessa inflyttare sprängde den existerande gemenskapsramen, särskilt eftersom de företräde yrken och intressen som tidigare inte hade förekommit i Borstahusen. Fiskeläget förändrades snart från ett barnrikt och växtkraftigt samhälle till en sovförort till Landskrona, befolkad av äldre infödda borstahusbor och medelålders inflyttade landskronabor.

Boken om Borstahusen finner säkert en uppskatande läsekrets bland etnologer som intresserar sig för samhällsliv och kulturmönster. Den visar att gemenskapen och de sociala aktiviteterna i ett samhälle inte är slumpräglade utan fast förankrade i människornas sätt att bedöma och handla utifrån olika konkreta faktorer som konstituerar levnadsmiljön, t.ex. silltillgången, bebyggelsen, Landskronas industrier och hamnen. Den väldintegrerade sociala miljön byggde på en intresse- och värdegemenskap bland invånarna. När de ekonomiska förutsättningarna för denna gemenskap successivt upphörde uppluckrades även den homogena strukturen i samhället.

Men boken finner sannolikt även andra intressenter, och därmed berör vi dess praktiska tillämpbarhet. Det problem som lyfts fram ligger främst inom byggnadsmiljöns värderingar och här diskuteras värdet och möjligheten av att bevara en bebyggelse med ett bestämt kulturhistoriskt innehåll. Att Borstahusen är ett känsomässigt begrepp, som är känsomässigt levande för de äldre invånarna, räcker inte för att inflyttarna skall värdera ett bevarande av den fysiska miljön såsom positivt. För byggnadsmiljöns värderingar bör det mot denna bakgrund vara en angelägen uppgift att förmå de inflyttade att själva respektera miljön och känna något av den atmosfär och de minnen som bebyggelsen representerar. För detta syfte tror jag att Sven B. Ek's bok är användbar.

Sockenbeskrivningar från 1850-talet

Vallentuna hembygdsförening 1979. 180 s. ca. 47 Skr.
anm. af Lars Brink

Det nutida högtekniska kommunikations-, produktions och bostadsnätet är kastat över ett kulturlandskap frambringat under åtmistna fem tusen års odling och byggnaskap. Men även det förgångna landskapet har periodvis genomgått kraftfulla förändringar, om än i försiktigare former. En i Sverige på sin

tid drastisk åtgärd var laga skiftet (från 1827), upp-spjälkningen av månghundraåriga bystrukturer och odlingsrutiner.

För såväl forskaren som för den intresserade lekmannen i sommartorp och längs vandringsstråk behövs samtidsvittnen till denna unika fysiska och sociala omvandling, för att rätt kunna förstås.

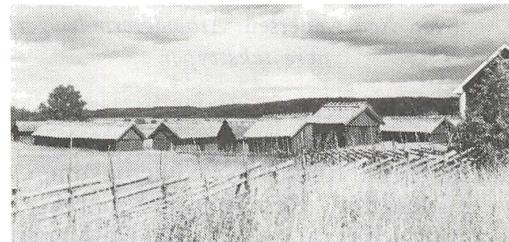
Till de på sitt sätt lättläggliga källorna hör de under 1840-talet av riksdagen påbjudna sockenbeskrivningarna, redigerade genom det dåvarande svenska lantmäteriväsendet. Tyvärr hann endast c:a 270 av landets socknar beskrivas innan projektet lades ned. Åtta av dessa arkiverade alster har givits ut av Vallentuna hembygdsförening: *Sockenbeskrivningar från 1850-talet*.

Dessa åtta upplandssocknar – nuvarande Vallentuna kommun – kan mycket väl sägas vara representativa för läget på landet vid förra seklets mitt. Laga skiftets och jordbrukets tekniska förändringar kan spåras i dokumentationen. Och rätt lästa bär beskrivningarna inte enbart vittnesmål om skatter och ekonomi, prästerskapet och annan lokal överhet, tillståndet i natur och odlingsmarker, transportleder och näringsliv; mellan raderna (och i vissa korta textavsnitt) kan skådas åtskilligt av tidens folkliv och sedvänjor.

Till de mer kuriosabetonade inslagen hör lantmätarnas försök till historieskrivning. Varje socken spåras i medeltida källor och utdraget ur dessa om kungars och biskopars markköp och papistiska tiondepåbud är rikliga. Beskrivningen av allmogens moral och beteende berättar mest om lantmätarens uppfattning om hur det borde vara., vilket i och för sig är viktiga vittnesmål om den tidens småborgerliga och officiella moralsyn.

Kartorna är givande och faksimilen av tabeller och markegångstaxa gör att boken får ett högt introduktionsvärde, bl.a. för hembygdsforskare. Därtill bidrar en fyllig ordförklaringslista.

Texter som dessa utgör för övrigt ett gott grundmaterial för popularisering och färgsättning av vetenskapliga undersökningar, gjorda av t.ex. kulturgeografer, etnologer, sociologer eller historiker.

Laga skiftet sprängde stora delar av 1800-talets svenska bystruktur. Viby by i Uppland (bilden) klarade sig och är ännu oskiftad och idag kulturminne. Foto: L.B.

Synopsis

The articles p. 3-11 are presented by the Institute of Eskimology, University of Copenhagen, where research is carried out both of a linguistic and ethnological nature on all Eskimo groups, — though mainly on Eskimos from Greenland. There are introductions to current or completed research in short articles. Here it could be mentioned, "A comparative study of the theory of original rights within the various judicial traditions, — with special emphasis on Greenland.", "A sociological investigation of mining at Mamorilik in Greenland.", and "Inuit — The Northern home project 1976-77." (archaeological investigation).

A woman in her nook. refer to article p. 12

Can Marxism be used as a tool for deciphering social reality? Will a Marxist macro-analysis be inconsistent with those conclusions drawn by politicians which are published as research data? Can one at all use Marxist theory in Ethnological cultural research?

These are some of the questions which three authors have allowed themselves to provokingly put after having read 'Nord Nytt no. 4', which had as its theme, "The neglected decade? Ethnology and folk lore since 1968." The article p. 16.

An empty museum — here you are.

The article is an account of the reflections from a group of Ethnology students when they should present an exhibition in a provincial museum. One of the conclusions they drew was that they learned more through the practical problems confronted in setting up the exhibition than from the theory they could have studied in a lengthy teaching situation. The article p. 36

KOMMENDE NUMRE AF NORD NYTT:

Nr. 9: "Arbejderkultur-folkeminder-folkekultur. Teori, kritik, praksis."

Redigeret af Flemming Hemmersam og Leif Varmark.

Af indholdet kan nævnes:

Flemming Hemmersam: *Videnskaben om arbejderkultur og arbejderfolklore*

Inge Torstenson: *Folkets rolle i folkeminneviten skapen*

Kjell Hansen: *Folkeminneforskninga som ideologi-producent*

Leif Varmark: *Folkemusik og undervisning*

--- : *Folkemusik og forsamlingshuse*

Bjarne Kildegaard Hansen: *At fotografere sit liv. Etnologiske synspunkter på studiet af en hverdaglig kulturel/æstetisk praksis*

Inge Torstenson: *Folkekultur og oljevirksomhet i Nordsjøen. En undersøkelse av industriell folklore.*

Sven Åge Andersen: *Arbejdererindringer — som historiske kilder og som litterære tekstdtyper*

Kommende temaer:

"Madetnologi". Red. Päivyt Niemelainen.

"Etnisk identitet" Red. Ingvar Svanberg

"Kultur og klasse" Red. af Magnus Wikdahl og Mats Lindqvist

"Maritime samfund". Red. af Liselotte Mygh og Birger Thomsen

Indhold

Om Institut for Eskimologi	3
<i>redigeret af Benedikte og Inger-Lise</i>	
Artiklerne er en præsentation af Institut for Eskimologi, Københavns Universitet. Her foregår en forskning – både linguistisk og etnologisk – af alle eskimogrupper, dog i størst omfang af de grønlandske eskimoer. I små artikler præsenteres igangværende eller afsluttet forskning	
"A woman's in her nook with a hundred eyes in her head"	12
<i>af Anne Gustafsson</i>	
Masculine and feminine metaphors in Finnish riddle tradition.	
Debat omkring "Det forsømte årti? Etnologi og folkloristik siden 68' " (Nord Nytt nr. 4)..	16
Svar til Bjarne Kildegaard Hansen. <i>af Karl-Olov Arnstberg</i>	16
Svar til Arnstberg. <i>af Bjarne Kildegaard Hansen</i>	20
Slutord. <i>af Karl-Olov Arnstberg</i>	24
Marxistisk eller liberal etnologi? <i>af Åke Daun</i>	25
Ideologiens tvangstrøye. Eller: Skremselsbilledet av den borgerligjorte forsker. <i>af Ronald Grambo</i>	28
NYT OG NOTER	
Nordisk folkemusik på grammofonplader	32
Finlands NEFA-föreninger sammanträdde i Jyväskylä	33
NEFA Nordens repræsentantskabsmøde i Åbo. Valg, sprogproblemer og strukturel justering.....	34
Et tomt museum – værsgo! 11 etnologer på kursus i museumsformidling	36
ANMELDELSER	
Le Carnaval de Romans. <i>af Emmanuel Le Roy Ladurie</i>	45
Färöisk folkkultur. <i>af Joan Pauli Joensen</i>	46
Barstahusen – ett fiskeläges uppgång och fall. <i>af Sven B. Ek</i>	46
Sockenbeskrivningar från 1850-talet	47